

Maatalousympäristön luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma

RENKO, Renkajoen ja Kaartjoen kulttuurimaisemat

Auli Hirvonen

MAATALOUSYMPÄRISTÖN LUONNON MONIMUOTOISUUDEN YLEISSUUNNITELMA - RENKO

Maatalousympäristön luonnon monimuotoisuutta edistetään maatalouden ympäristötukijärjestelmän avulla. 96% viljelijöistä on sitoutunut ympäristötukijärjestelmään. Ympäristötuen perus- ja lisätoimenpiteiden lisäksi luonnon monimuotoisuutta edistetään erityistukien avulla. Tähän yleissuunnitelmaan on pyritty löytämään sellaisia kohteita, joiden hoitamiseen viljelijä voi hakea erityistukea. Yleissuunnitelman kohdekuvauksia ja hoitosuosituksia viljelijä voi hyödyntää tukihakemuksissa.

Yleissuunnittelun tavoitteita on tehostaa ja ohjata luonnon monimuotoisuuden hoitoa, parantaa vuorovaikutusta viljelijöiden, neuvojien ja viranomaisien kesken. Yleissuunnitelman avulla viljelijöitä kannustetaan ja innostetaan tekemään maatalouden ympäristötuen erityistukisopimuksia. Yleissuunnitteluhankkeeseen ovat osallistuneet paikalliset viljelijät, Hämeen TE-keskus, Hämeen ympäristökeskus, MTK- Etelä-Häme, Rengon kunta, Hämeenlinnan seudullinen ympäristötoimi ja ProAgria Häme.

HÄMEEN
YMPÄRISTÖKESKUS

Hämeen ympäristökeskus
Birger Jaarlin katu 13, PL 131
13101 Hämeenlinna

ISBN 952-11-2520-9 (nid.)

ISBN 952-11-2521-7 (PDF)

ISSN 1796-1777 (pain.)

ISSN 1796-1785 (verkkoj.)

HÄMEEN YMPÄRISTÖKESKUS

Hämeen ympäristökeskus

Hämeen ympäristökeskuksen raportteja 2 / 2006

Maatalousympäristön luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma

RENKO, Renkajoen ja Kaartjoen kulttuurimaisemat

Auli Hirvonen

Hämeenlinna 2006

HÄMEEN YMPÄRISTÖKESKUS

SISÄLLYSLUETTELO

1 Johdanto.....	4
2 Menetelmät	5
3 Luonnonkukkapitäjä Renko- suunnittelualan yleiskuvaus.....	6
3.1 Suunnittelualan kyliä	6
3.2 Rengon muinaisjäännökset	9
3.3 Vesistöt	10
3.4 Alueen luonnonolot	11
4 Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelu	14
4.1 Karttamerkinnot.....	14
4.2 Kohdekuvaukset ja hoitosuositukset	14
5 Miksi kannattaa hoitaa luonnon monimuotoisuuskohteita?	31
6 Luonnon monimuotoisuuskohteiden hoito.....	32
6.1 Täydentävät ehdot ja luonnonhoito	34
7 Luonnon monimuotoisuuskohteiden rahoitus	34
Lähteet.....	36
Liitteet	37

HÄMEEN
YMPÄRISTÖKESKUS

HÄMEEN YMPÄRISTÖKESKUKSEN RAPORTTEJA 2 / 2006
Julkaisija: Hämeen ympäristökeskus

Taitto: Padasjoen Kirjapaino
Kansikuva(t): Auli Hirvonen
Sisäsivujen kuvat: Auli Hirvonen

Padasjoen Kirjapaino, Padasjoki 2006

ISBN 952-11-2520-9 (nid.)
ISBN 952-11-2521-7 (PDF)
ISSN 1796-1777 (pain.)
ISSN 1796-1785 (verkkok.)

I Johdanto

Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelun tarkoituksena on tehostaa maatalousympäristön luonnon monimuotoisuuden kehittämistä ja ylläpitoa. Yleissuunnittelussa selvitetään alueella sijaitsevat luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävät kohteet ja ympäristöt sekä esitetään toimenpidesuosituksia niiden hoidolle ja kunnostukselle. Yleissuunnitelman avulla viljelijöitä innostetaan tekemään maatalouden ympäristötuen erityistukisopimuksia. Yleissuunnitelmaa on tarkoitus käyttää pohjatietona tarkemmille tilakohtaisille erityistukisuunnitelmille tai toteutettaessa muita luonnonhoitohankkeita. Yleissuunnittelun tavoitteena on myös parantaa viranomaisten, neuvojen ja viljelijöiden välistä yhteistyötä.

Erityistukikohteet ovat alueilla, jotka eivät saa ennestään maatalouden ympäristötukea. Kohteiden tulee sijaita viljelyalueiden välittömässä läheisyydessä. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuus on erilaisten elinympäristöjen ja niissä elävien eliölajien runsautta. Viljelykasvien ja kotieläinten lisäksi maatalousympäristöissä elää suuri joukko luonnonvaraisia kasveja ja eläimiä. Näissä ympäristöissä elää noin 28 % maamme uhanalaisista lajeista. Joillekin eliöryhmille maatalousympäristöjen merkitys on erityisen suuri. Esimerkiksi Suomessa tavatuista 114 päiväperhoslajista 74 lajia elää viljelyalueilla. Maatalousympäristön luonnonvaraisten lajien määrä on viime vuosikymmenien aikana vähentynyt. Esimerkiksi niittykasvilajisto on köyhtynyt.

Suomessa on käytössä olevaa maatalousmaata vain 7,4 % maapinta-alasta, joten jokainen avoin viljelty peltö, kesanto ja laidunalue on arvokas maiseman kannalta. Maatalouden harjoittaminen on maaseudun avoimen ja hoidetun maiseman säilymisen perusedellytys. Maatalouden eri tuotantosuunnat, viljelytavat ja ympäristönhoidolliset toimenpiteet näkyvät maisemassa.

Erityisympäristötukijärjestelmä kokee muutoksia vuonna 2007. Vanhat luonnon monimuotoisuuden edistäminen ja maiseman kehittäminen ja hoito tukimuodot yhdistyvät vuonna 2007 luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseksi. Tätä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden sekä perinnebiotooppien hoidon erityistukea voidaan hakea tässä suunnitelmassa esitettyihin kohteisiin. Perinnebiotooppien hoidon erityistukisopimusten tavoitteena on lisätä erilaisilla niityillä, hakamailla ja metsälaitumilla esiintyvää monipuolista kasvillisuutta ja eläimistöä sekä vaalia pitkäaikaiseen maankäyttöön liittyvää maaseudun kulttuuriperintöä ja maisemallisia arvoja. Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistukisopimuksia voidaan tehdä muun muassa pellon ja metsän välisistä reunavyöhykkeistä, peltojen metsäsaarekkeista sekä pienistä kosteikoista.

Kohdealueita voidaan hoitaa myös yhteistyössä viljelijöiden kesken. Perinnebiotooppien laidunalueita voidaan vuokrata karjatilaille tai vastaavasti karjaton viljelijä voi vuokrata eläimiä maisemanhoitotöihin omille alueilleen. Eläinten laiduntamisesta tehdään tällöin laiduntamissopimus. Kylissä luonnon- ja maisemanhoito elävöittää ja kaunistaa kylämaisemaa. Luonnonhoito antaa lisäarvoa tiloille ja hyvin hoidetut maisemat ovat tärkeitä myös kunnan imagon kannalta.

2 Menetelmät

Rengon luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelu on osa maa- ja metsätalousministeriön rahoittamaa valtakunnallista hanketta. Kanta-Hämeestä suunnittelualueeksi valittiin Renkajokilaakso- ja osa Kaartjoen vartta. Yhtenä valintakriteerinä oli Renkajokilaakson valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö ja toisena kriteerinä oli tietojen vähäisyys kyseiseltä alueelta.

Työn etenemistä seuraavaan työryhmään ovat kuuluneet ylitarkastaja Jukka Airola ja ylitarkastaja Irmeli Kaartokallio Hämeen ympäristökeskuksesta, ylitarkastaja Eila Metsäpelto ja ylitarkastaja Juha Poutiainen Hämeen TE-keskuksesta, ympäristötarkastaja Heli Jutila Hämeenlinnan seudullisesta ympäristötoimesta, maaseutuasiamies Antero Pöysti Rengon kunnasta ja maisemanhoidon neuvoja Paula Salomäki ProAgria Hämeestä/ Hämeen Maa- ja kotitalousnaisten piirikeskuksesta. Suunnittelutyön ja kartat on tehnyt maisemanhoidon neuvoja Auli Hirvonen ProAgria Hämeestä/ Hämeen Maa- ja kotitalousnaisten piirikeskuksesta.

Esiselvitysaineistona käytettiin peruskarttoja 1950-luvulta nykypäivään, pitäjänkarttoja 1900-luvun alkupuolelta, Kuninkaan karttaa ja A.Westermärkin karttoja vuodelta 1748. Kartta-aineistosta selvitettiin vanhaan maankäyttöön liittyviä tietoja, vanhojen peltojen, niittyjen ja laidunalueiden sijaintia. Lisäksi käytiin läpi inventoidut perinnemaisemat, uhanalaiset kasvit Kanta-Hämeessä, suojelualueet ja Natura 2000-alueet. Työkarttoina käytettiin peruskarttaa, johon oli merkitty uusin kiinteistönjaotus. Kohteesta kerättiin saatavilla oleva esiselvitysmateriaali, esimerkiksi rantakaavojen luontoselvitykset ja Renkajoen tilan kartoitukset ja rantametsien luonnonhoitosuunnitelma. Suunnittelu pohjaa Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitteluoppaaseen. Erityiset kiitokset metsäluonnon arvokkaita elinympäristöjä koskevista tiedoista Aarno Saukkolalle Kanta-Hämeen Metsänhoitoyhdistyksestä ja Bjärne Häggmannille Metsätalouden kehittämiskeskus Tapiosta.

Tiedottamisessa keskityttiin alueen viljelijöihin, joille tämä yleissuunnittelu on ensisijaisesti kohdistettu. Suunnittelu aloitettiin vasta kesäkuussa eikä varsinaista aloitustilaisuutta pidetty, vaan yleissuunnittelusta tiedotettiin suoraan henkilökohtaisella postilla. Rengon luonnon mo-

nimuotoisuuden yleissuunnitelmaa on laadittu yhdessä maanomistajien kanssa. Lähes kaikkien viljelijöiden kanssa tehtiin yhteinen maastokäynti. Maastokäyntien aikana selvitettiin alueiden vanhaa maankäyttöä, kierrettiin tilan kohteita ja mietittiin mahdollisuuksia hakea erityistukea niiden hoitoon. Syyskuussa pidettiin viljelijätilaisuus, jossa esiteltiin löytyneitä kohteita ja opastettiin tukien haussa. Aivan kaikkiin viljelijöihin ei ehditty olla henkilökohtaisessa yhteydessä työn aikana. Maastokartoitus tehtiin kesä-lokakuussa 2006. Luonnon monimuotoisuuskohteista täytettiin maastolomake, johon kirjattiin muun muassa elinympäristötyyppi, lyhyt yleiskuvaus, kasvillisuus, havaitut eläimet ja maankäyttö. Suunnittelualan kohteet myös valokuvattiin. Suunnitelmaraportti on tarkoitettu etupäässä viljelijöiden käyttöön ja hyödynnettäväksi erityistukia haettaessa.

3 Luonnonkukkapitäjä Renko- suunnittelualan yleiskuvaus

Renko sijaitsee Kanta-Hämeen maakunnassa, Etelä-Suomen läänissä. Kunnan pinta-ala on 290,29 km² josta 11,81 km² on vesistöjä. Suunnitteluala kuuluu maisematyypiltään Hämeen järviylängön viljelymaisemiin. Renkajokilaakso on lähes yhtenäistä viljely- ja asutusmaamaa, joka seurailee jokea ja vanhaa maantietä. Asutus on sijoittunut alueella harjumsien reunoille tai peltoaukeille lähelle Renkajokea. Molemmat, sekä Renkajoki että Kaartjoki halkovat viljelysmaismaa. Kaartjoella suurin osa asutuksesta on sijoittunut joen varteen. Viljelyaukeilla metsän ja pellon reunavyöhykkeet ovat havupuuvaltaisia ja lähes poikkeuksetta hyvin hoidettua talousmetsää.

Suunnittelualueella asuu 65 viljelijää. Maitotiloja on kolme ja lampaita sekä hevosia on kahdella tilalla. Tilojen päätuotantosuuntina ovat sokerijuurikkaan ja viljan viljely. Moni tila vaihtoi 1960-70-luvuilla päätuotantosunnaksi sokerijuurikkaan viljelyn. Samassa yhteydessä tiloilla lopetettiin maidon- ja lihantuotanto. Viimeisimmät maito- ja lihakarjatilat ovat lopettaneet 1990-luvulla. Maatalous on tehostunut voimakkaasti suunnittelualueella viime vuosikymmenten aikana. Se on tuonut viljelijöille hyötyä, mutta samalla maatalousympäristöjen luonnon monimuotoisuus on vähentynyt. Karjatilojen määrän vähyys on vaikuttanut myös maisemaan ja luontoon. Karjan muovaamia laidunalueita ei juuri tavattu. Tehokkaasti viljeltyt pellot rajautuvat tarkasti puustoiisiin alueisiin. Joutomaina pidetyt niityt on metsitetty ja vanhat jokivarren laidunmaat ovat kasvaneet umpeen tai muuttuneet talousmetsiksi. Tyypillistä on ollut myös kohteiden rehevöityminen, joka on yksipuolistanut kasvilajistoa.

Suunnittelualueella sijaitsevat maakunnallisesti ja valtakunnallisesti arvokkaat Kuittilan kyläiljöö, Kirkonseudun ympäristö sekä Uudenkylän ja Renkajoen kulttuurimaisemat. Lisäksi alueen väliin kirkonkylään jäävät maakunnallisesti arvokkaat Rengon kirkko, Härkätiemuseo ja Käräjämäki. Tämän lisäksi alueen pohjoispäässä on valtakunnallisesti arvokas Hämeen Härkätien maisema-alue. Renko muodosti Härkätiellä tärkeän pysähdyspaikan kirkkoineen ja krouveineen. Härkätie on saanut alkunsa jo myöhäisellä rautakaudella. Maakunnallisesti arvokas on myös Kaloisten kylä ja Kaartjoen kulttuurimaisema. Renko julistautui luontokukkapitäjäksi vuonna 1997 haluten näin nostaa monipuolisen luontonsa arvostusta.

3.1 Suunnittelualan kyliä

Kuittila

Kuittilan vanha kyläpaikka sijaitsee Rengon kirkon pohjoispuolella, lähellä Härkätien ja Renkajoen risteystä. Hämeen Härkätie kulkee kylän läpi. Ensimmäinen kirjallinen maininta Kuittilasta on vuodelta 1440. Kuittilan kylätontti on edelleen asuttu ja rakenteeltaan vanhakantainen. Pihat ovat talousrakennusten rajaamia. Osin jo 1700-luvulle ajoittuvat rakennukset ovat ryhmittyneet vanhan Härkätien linjauksen ympärille ja kylänkeskusta ympäröivät pellot. Kuittilan kyläiljöö on Rengon vanhinta asuma-aluetta. Siellä ovat ensimmäiset ihmiset asuneet jo rautakauden lopulta saakka. Historiallisen kyläalueen maisema on rauhallinen. Vanhan kyläkeskuksen talot sijaitsevat rivimäisenä tiiviinä muodostelmana tien varrella. Kyläkeskuksen vanhaa rakennuskantaa edustavat myös Yli-Paavolan päärakennus ja Lemolan kivilavetta.

Suunnittelualan rajaukset on esitetty mustana palloviivana. Kartat © Maamittauslaitos lupanumero Häme/527/06.

Kyläkeskuksen ulkopuolella Renkajoen mäkisillä rantamailla on vanha mäkitupalaisalue, jonka rakennukset ovat 1800-luvulta ja 1900-luvun alusta. Kylän läpi virtaava Renkajoki sivuhaaroineen on näkyvä elementti kylässä. Kylän pohjoispuolella sijaitsee maisemiltaan hieno Yli- ja Alijärven väliin jäävä Kuittilanharju. Järvien välissä on vanha Kuittilan saha- ja myllypaikka. Alijärven etelärannalla on tulimäki, joka on ollut tuli- ja keinupaikka.

Uusikylä

Asutus kylässä on 1400-luvulta. Kylän talot muodostavat Hämeessä ennen hyvin tyypillisen nauhamaisesti tienvarteen sijoittuvan tiiviin ryhmäkylän. Pihat ovat talousrakennusten rajaamat. Kokonaisuus on yhä hyvin tiivis ja yhtenäinen. Kylää ympäröivät pellot. Uusikylän alueella sijaitsee myös koivukujanteen päässä oleva Kirkkoherran pappila. Maantienvaressa ovat Haapamäen vanhan kansakoulun rakennukset. Koululle johtaa muutaman komean lehtikuusen muodostama hieno kujanne. Tienvarressa on myös Ali-Rekolan vanha kaunis rakennusryhmä.

Muurila ja Vaimare

Muurilan vanha kyläpaikka sijaitsi Rengon kirkon lounaispuolella Kirkkojärven rannalla. Muurilaan pidetään Kuittilan ohella Rengon vanhimpana kylänä. Muurilan kylätontti on jäänyt kuntakeskuksen alle. Muurilan tytärkylän Vaimareen kyläpaikka on sijainnut Renkajoen sivuhaaran varrella. Vaimareen kyläpaikalla on nykyisin Anttilan tilan rakennuksia. Muurilan Hinkaloisten koskessa on ollut vesimyllyjä vuosisatojen ajan. Myllyn yhteyteen perustettiin saha 1900-luvun alussa. Mylly oli toiminnassa aina vuoteen 1950 ja saha vuoteen 1966. Myllyn rauniot ovat kosken itärannalla.

Kuninkaan kartasto vuodelta 1776-1805. Valkoiset viivoitetut alueet ovat peltoa. Vihreät pisteviivoitetut alueet ovat niittyjä.

Nevilä

Nevilän kylänpaikka on sijainnut suoalueen ja melko jyrkkärinteisen Nevilänharjun eteläpuolella. Nevilän vanha kylätontti on edelleen rakennettu. Asutus sijoittuu peltojen rajaamille kumpareille tien molemmin puolin. Nevilän Myllylammin itäpuolella on ollut perinteinen myllypaikka. Siellä on nykyisin 1920-luvulla rakennettu ja nykyisin huonokuntoinen myllyrakennus sekä betonisen myllysillan rauniot. Mutkittaleva Renkajoki tekee kylämaisemasta vaihtelevan.

Oinaala

Oinaalan vanha kylätontti on sijainnut Renkajoen varrella kirkolle johtavan tien molemmin puolin. Vuoden 1640 kartan perusteella määritellyllä kylätontilla ovat nykyisin Taka-Orkolan, Ali-Sipilän ja Haukkalan talot rakennuksineen. Kylänpaikka on edelleen peltojen ympäröimä. Oinaalan kylälle ovat tyypillisiä koivukujanteet. Kujanteet ja mutkittaleva joki elävöittävät avaraa peltomaisemaa. Kylän tilat sijaitsevat metsänreunoilla ja lähellä Renkajokea. Kylän maisema on tasapainoista. Kylän vanhimmat rakennukset ovat 1700-luvun lopulta.

Kaloinen ja Asemi

Kaloisten kylänpaikka on sijainnut noin 8,5 kilometriä Rengon kirkosta kaakkoon, Kaartjoen pohjoisrannalla. Kaloisten historia ulottunee 1400-luvun alkupuolelle. Kaloinen liitettiin Renkoon vasta 1500-luvun lopulla, sitä ennen se kuului Lopen pitäjään. Mutkittaleva Kaartjoki kulkee avoimessa Kaloisten kylämaisemassa. Rakennukset ja viljelymaisemat kehystävät jokimaisemaa. Joen myllyperinteestä kertoo yhä joen varrella oleva Pyntiön mylly. Myös

Vuonna 1748 maanmittari A. Westermarkin piirtämän kartan mukaan Muurilan ja Vaimaaren kylien alueella joenrannat ovat olleet niittyä. Niityt on merkitty vihreällä.

Hakon koskessa on ollut myllyjä ja saha. Perinteistä rakentamista edustaa asumaton Jokinien pihapiiri. Asemin (Asemen) kylä on sijannut Rengon kirkosta noin 9 kilometriä kaakkoon. Vanha kylänpaikka on sijainnut Haapajärveen laskevan Kaartjoen itärannalla. Kaloisten tytärkylä Asemi mainitaan ensimmäisen kerran vuonna 1470. Kuninkaan kartastoon merkitty kylänpaikka on edelleen rakennettu ja peltojen ympäröimä.

Ahoinen

Ahoisten kylä sijaitsee noin 8 kilometriä kirkonkylästä eteläkaakkoon, soistuvan Korvenalus-tanjärven länsipuolella. Ensimmäiset kirjalliset maininnat kylästä ovat vuodelta 1539. Ahoinen liitettiin Renkoon vasta 1500-luvun lopulla. Sitä ennen se kuului Lopen pitäjään.

3.2 Rengon muinaisjäännökset

Suojeltavia kiinteitä muinaisjäännöksiä ovat Asemin kylässä historialliselta ajalta oleva Lehtimäen tiilentekopaikka sekä Haapajärven rannalla oleva Saukonpellon kivikautinen asuinpaikka. Renkajokilaaksosta on tehty useita kivikautisia irtolöytöjä. Historialliselta ajalta tunnetaan useita tuli- ja keinupaikkoja Renkajoen varrelta.

Hämeen liiton organisoima "Arkeologisen kulttuuriperinnön täydentävät selvitykset Hämeessä"-hanke toteutettiin Rengossa keväällä 2006. Rengon inventoinnissa löytyi yksitoista ennestään tuntematonta esihistoriallista kiinteää muinaisjäännöstä. Löydettyt kohteet ovat kivikautisia asuinpaikkoja. Kohteet keskittyvät kolmelle järviolueelle: Haapajärvelle, Vala-

järvelle, Paloniityn-Korvenalustanjärvien sekä Kaartjoen rannoille. Lisäksi löytyi yksi asuinpaikka Rengon kirkonkylän tuntumasta, Matoniityltä. Erityisen hyvä kohde oli Jokirinteen kivikautinen asuinpaikka Haapajärven rannalla, jolta löytyi todennäköisesti kampakeraamiselle kivilaudelle ajoittuvaa keramiikkaa eli ajalta 5000-3500 eKr.. Toinen mielenkiintoinen kohde on Korvenalustanjärven kivikautinen asuinpaikka, jolta löytyi nuorakeramiikkaa ajalta 3000-2500 eKr..

3.3 Vesistöt

Rengossa on noin 75 kappaletta järviä ja lampia. Suunnittelualan vesistöt kuuluvat Kokemäenjoen päävesistöalueeseen. Renka- ja Kaartjoen vedet kulkevat Haapajärvestä Hyvikkälänjoen kautta Vanajan reitille ja sitä kautta Kokemäenjokeen. Luonnontilaisen kasvillisuuden ja maiseman puolesta arvokkaita pienvesiä, lampia, lähteikköjä ja puroja on kahdeksan kappaletta.

Renkajoki

Renkajoki sijaitsee kokonaan Rengon alueella. Joki alkaa Renkajärvestä ja laskee Haapajärveen. Joen varrella on seitsemän patoa. Rengon kirkonkylältä mutkittleva Renkajoki laskee laajan yhtenäisen viljelyalueen läpi. Joki on jyrkkätörmäinen ja noin 5-8 metriä leveä. Syvällä kulkeva joki on monin paikoin meandroiva. Renkajoella on hienoja sivuhaaroja etenkin Kuittilan ja Vaimareen alueella. Joen varrella ei ole tulvaongelmia, koska veden korkeuden vaihtelevuus on vain noin metri. Keskikesällä veden syvyys on vain noin puoli metriä. Vilkkaasti virtaavat kohdat ovat sora- ja kivipohjaisia. Renkajoen alueelle on tehty vuonna 2002 suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma, koska joen varrella on voimaperäistä maataloutta. Jyrkkärinteiset pellot ovat vesistöön päin viettäviä. Suojavyöhykkeiden perustaminen etenkin kalteville ja jyrkille rantapelloille vähentää alueen maataloudesta aiheutuvien ravinteiden pääsyä vesistöön. Parhaimmillaan suojavyöhyke elävöittää maisemaa. Tarpeelliset suojavyöhykkeet on merkitty liitteenä oleviin karttoihin. Suojavyöhykkeitä voi perustaa jokivarteen myös muualle kuin suojavyöhykkeiden yleissuunnitelmaan merkityille paikoille.

Heinoja

Renkajokeen laskeva Heinoja on meandroiva puro, joka sijaitsee ympäristöään matalammalla. Puroa ei ole perattu ja vesi on siinä kirkasta. Uoman lähiympäristön kasvillisuus on lehtomaista ja lehtipuuvaltaista. Uomaa ympäröivät pellot on ojitettu ja puron varsia on aikoinaan laidunnettu. Heinoja on lintujen pesimis- ja ruokailualuetta. Ojan ympäristön maaperä on hienoa hietaa. Tulvivina aikoina vedenpinta nousee paikoin metrin.

Kaartjoki

Kaartjoki on hitaasti virtaava ja noin 5-15 metriä leveä. Rantaluiskat ovat loivia ja matalia. Korkeimmillaan luiskat kohoavat vain kolme metriä joen alimmasta vedenkorkeudesta. Joen varrella on monia kauniita kiviä koskia. Joen kasvillisuus on rehevää ja vyöhykkeistä.

Jokivarressa sijaitsevien Hakon ja Karikosken tilojen ympäristöt ja Hakonkoski ovat paikallisesti arvokasta perinnemaisema-aluetta. Noin kymmenen vuotta sitten alueita vielä laidunnettiin. Jokivarren ympäristössä on ollut laidunnettua rantametsää, tuoreita ja kosteita niittyjä ja joen vesirajan tuntumassa suursaraniittyä. Alueen monimuotoisuutta lisäävät pari jokirinteeseen purkautuvaa lähdettä ympäröivine kosteikkoineen.

Haapajärvi

Haapajärvestä Renkoon kuuluu järven lounaiskulman Sakalahti. Lahden pohjukassa yhtyvät Renkajoen ja Kaartjoen vesistöreitit. Jokisuut sijaitsevat parinsadan metrin päässä toisistaan. Haapajärvi on matala ja voimakkaasti rehevöitynyt. Rehevöitymiseen liittyy voimakas liettyminen, jonka seurauksena järvi madaltuu. Sakalahden alueella on laajoja ilmaversoisten vesikasvien muodostamia kasvustoja. Yli puolen metrin syvyisessä vedessä kasvaa laikuttain

Kaartjoki

tiheitä kaislikoita. Rannassa on saraa kasvava vyöhyke, joka muuttuu kangasmetsän reunassa pajupensaikoksi. Haapajärvi ja erityisesti Sakalahti on maakunnallisesti arvokas lintuvesi. Laajat rantakasvillisuusvyöhykkeet tarjoavat pesimä- ja ruokailuympäristön monille linnuille. Sakalahden eteläranta on turvepohjaista tulvaniittyä, jonka kasvillisuus on saravaltaista ja rehevää. Niityllä on myös lähteikköjä, joiden ympäristössä kasvavat harvinaiset hentosuolake, lettokuirisammal ja etelänkehräsammal. Rannan tuntumassa on myös Aseminnummin lähde. Keskellä pellon ja rannan välistä lehtomaista kuusikkoa on lähde ja lähdepuro, joiden ympärillä kasvaa edustavaa lähdekasvillisuutta muutaman aarin alueella, esimerkiksi lähdetähtimö ja tihkuleväsammal. Lähteikkö on arvioitu Etelä-Hämeen pienvesi-inventoinnissa luonnonsuojellisesti arvokkaaksi. Lehtomaisen rantakuusikon lajistoa ovat imikkä, sini- ja valkovuokko, lehto- ja kaiheorvokki sekä lehmus.

Korvenalustanjärvi ja Paloniitunjärvi

Järvet ovat matalia ja liejupohjaisia Kaartjoen läpivirtausjärviä. Ne ovat Natura 2000-alueita ja kuuluvat valtakunnalliseen lintuvesien suojeluohjelmaan. Kaksikolmasosaa järvien pinta-alasta on avovettä. Järvien keskisyvyys on noin metri. Järvien kasvillisuus on lintujärville tyypillisen runsasta. Rannoilla on laajoja luhtanevoja ja -pensaikkoja. Järviruoko- ja järvikorte muodostavat laajoja kasvustoja rantojen lähelle. Lisäksi alueen rantojen läheisyydessä kasvavat niukempina esiintyminä leveäosmankäämi, rantapalpakko ja järvikaisla. Järven rannat tarjoavat runsaasti pesimäpaikkoja vesilinnustolle. Järvillä on merkitystä myös lintujen muuttoaikaisena pysähtymispaikkana. Korvenalustanjärven pohjoispäässä on maakunnallisesti arvokas Päkinlähteiden ympäristö. Lähteikköalueeseen kuuluu kaksi isoa ja luonnontilaisena säilynyttä avolähdettä ja niiden laskupurot.

3.4 Alueen luonnonolot

Ilmasto

Kanta-Hämeen ilmastoon vaikuttavat sekä mereiset että mantereiset ilmastotekijät. Pakkaspäivien, lumipeiteajan, auringonpaistetuntien sekä kasvukauden pituuden perusteella Kanta-Häme kuuluu maamme ilmastollisesti suotuisimpiin alueisiin. Vuoden keskilämpötila on +4 - +4,5 °C ja vuotuinen sademäärä on 600-650 mm vuodessa. Kanta-Hämeessä lounais- ja etelätuulet ovat vallitsevia ja tuuli on keskimäärin kohtalaista. Renka- ja Kaartjokilaaksojen pitkä asutushistoria kertoo myös suotuisasta ilmastosta.

Maa- ja kallioperä ja maastonmuodot

Rengon kunnan alue on maastonmuodoiltaan melko tasainen. Laajoja tasankoalueita on jokivarsien ympärillä. Kunnan halki kulkee kaksi merkittävää ja maisemallisesti tärkeää harjujaksoa. Renkajärven eteläpäästä alkava jyrkkäpiirteinen ja korkea pitkittäisharju kulkee kirkonkylän kautta aina Vähikkälän Kyöstilänharjulle saakka. Tämä Oinaalan-Rautavuoren harjujakso reunustaa Renkajoen kulttuurimaisema-aluetta ja on seudullinen geologinen ja maisemansuojelukohde. Loivapiirteisten selänteiden ohella alueella on harjukumpu- ja kuopamaastoa sekä erikokoisia suppia. Toinen samansuuntainen harju alkaa Vaimaroisen pohjoispuolelta ja ulottuu katkonaisena Valajärven eteläpuolelle. Rengon harjut ovat pohjavesialueita. Renkajoen länsipuolella olevat metsämaat ovat moreenia. Rengon laajimmat viljelysalueet sijaitsevat Renka- ja Kaartjokien varsilla. Jokivarret on raivattu lähes kokonaan pelloiksi. Viljelykset ovat etupäässä silti- ja hiekkamaita. Alueen maaperä on eroosioherkkää. Renkajokilaakson kallioperä on pääasiallisesti hapanta kivilajia, mikroliinigraniittia. Kaartjoen alueella kallioperä muodostuu kolmesta kivilajista; mikroliinigraniitista, granodioriitista ja kiillekneissi. Varsinaisia kalliopaljastumia suunnittelualueella on niukasti.

Kasvillisuus

Kanta-Häme kuuluu eteläboreaaliseen metsäkasvillisuus vyöhykkeeseen ja sen vuokkovyöhykkeeseen. Tällä alueella vallitseva metsätyyppi on lehtomainen kangas. Vesireitit, järvet ja harjut luovat monipuolisen ympäristön eri eliölajeille. Kasvillisuus vaihtelee maaperän ja korkeusasemien mukaan puron- ja joenvarsien lehtomaisista alueista selänteiden tuoreisiin kankaisiin. Renkajoen ja Kaartjoen laaksojen parhaat viljelymaat on raivattu kauan sitten pelloiksi ja maisemia leimaa vauras hämäläinen maatalouskulttuuri. Rengon kasvistoon kuuluu harvinainen hämeenkylmänkukka. Sitä kasvaa suunnittelualueella muutamain paikoin harjumetsissä ja niiden reunoilla. Lisäksi Rengossa tavataan hirvenkelloa, ahosilmäruohoa, lettosaraa, kirkiruohoa, ketonoidanlukkoa, punakämmentä, pikkukihokkia, huhtakurjenpolvea, pussikämmentä, kesäkaitiaista ja nuijasaraa. Löytyneissä kohteissa melko yleisiä lajeja olivat ketokaunokki, kissankello, peurankello, aho- ja paimenmatara, keltamatara ja mäkitervakko. Harvinaisempia löytöjä olivat ketoneilikka, kelta-apila, jänönapila ja musta-apila. Katajikkoja alueella oli niukasti. Komeimmat katajat kasvoivat peltoalueilla, ojien ja tilusteiden varsilla.

Suunnittelualueella kasvaa yleisesti keltamatara, ruusuruoho, niittyhumala ja ahdekau-nokki.

Eläinlajisto

Rengon alueella tavataan harvakseltaan karhuja ja susia. Suurpedoista yleisin on ilves. Alueella liikkuu runsaasti valkohäntäpeuroja ja hirviä. Myös metsäaurista tavataan usein. Yleisiä metsien lajeja ovat metsäjänis, rusakko ja orava. Alueella elää myös valtakunnallisesti uhanalaista liito-oravaa esimerkiksi Kuittilan kylän alueella, Kissamäessä ja Heinojan varrella. Pienpedoista yleisiä ovat kettu, kärppä, mäyrä, lumikko, minkki ja supikoira. Hyönteissyöjistä tavataan siilejä, päästäisiä, maamyyriä ja lepakoita. Jokiympäristöissä viihtyvä saukko on yleistynyt viime vuosina ja sitä tavataan niin Kaartjoella kuin Renkajoella. Jokien koskipaikoilla viihtyy myös harvinainen koskikara. Sammakko, kyy ja sisilisko ovat yleisiä. Harvinaisena tavataan vaskitsaa, rantakäärmettä, rupikonaa sekä vesiliskoa. Perhosia suunnittelualueella on runsaasti, muun muassa loistokultasiipi, neitoperhonen, nokkosperhonen ja sitruunaperhonen. Korvenalustanjärvi ja Paloniitunjärvi ovat merkittäviä luontodirektiivin liitteen II lajin täplä-lampikorenon esiintymispaikkoina.

Sakalahden niityt ovat kahlaaja- ja rantalintujen suosiossa. Niityllä on pesinyt kaulushaikara ja alueella on tavattu punajalkaviklo. Lahden jokisuut ovat tärkeitä kevätmuuton levähdyspaikkoja. Syksyisin lahdessa vierailevat muun muassa harmaahaikarat. Haapajärvellä ja ympäristön rannoilla pesii tai ruokailee monia lintulajeja, muun muassa laulujoutsen, ruskosuohaukka, nuolihaukka, luhtahuitti, harmaapä- ja pikkutikka. Korvenalustan- ja Paloniitunjärvien linnustossa vesilinnut ovat hallitsevia. Alueella pesii tai on tavattu kalatiira, kaulushaikara, kurki, laulujoutsen, liro, luhtahuitti, ruskosuohaukka, uivelo, haapana, isokoskelo, isokuovi, lapasorsa, lehtokurppa, luhtakana, punasotka, rastaskerttunen, ruokokerttunen, silkkiuikku, telkkä, tukkasotka ja valkoviklo. Muuttolinnuista järvillä pysähtyvät härkälintu, heinätavi, jouhisorsa, punasotka, sinisorsa, tavi ja tukkasotka. Muita Rengossa tavattavia vaarantuneita tai silmälläpidettäviä lintulajeja ovat rastaskerttunen, pikkutikka, selkälokki, naurulokki, tiltalti, kaulushaikara, koskikara, ruskosuohaukka, ruisräikkä, käki, tuulihaukka, kaakkuri, pikkusieppo, kalasääksi, harmaapätikka ja pikkutikka.

4 Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelu

4.1 Karttamerkinnot

Yleissuunnitelman luonnonmonimuotoisuuskohteet on jaettu ryhmiin kasvillisuustyyppin tai kasvupaikan mukaan. Alueet on jaettu viiteen ryhmään.

A Perinnebiotoopit

- kedot ja niityt
- hakamaat ja metsälaitumet

B Peltoon rajautuvat elinympäristöt

- metsäsaarekkeet ja kivisaarekkeet
- pellon ja metsän reunavyöhykkeet
- tilustiet pientareineen

C Vesistöt pientareineen

- jokinotkot pientareineen
- puro- ja ojanotkot pientareineen
- kosteikot

D Muut mahdolliset luonnon monimuotoisuuskohteet

- avoimet sekakasvustot
- kesantopellot
- ladot ympäristöineen

Kohdekartoilla on lisäksi muutamia oleellisia esiselvitystietoja, kuten kulttuurimaisema-alueet, harjut, muinaisjäännökset ja Natura 2000-alueet. Kohteiden sijainti on merkitty liitekartoille 1-4. Kohteiden numerointi on sama kuin tekstissä. Lisäksi liitekartoille 5-8 on merkitty kohteiden hoitosuosituksat. Hoidoksi on merkitty esimerkiksi raivausta, niittoa ja laiduntamista. Suunnittelualueelta löytyi lumokohteita 48 kappaletta ja yhteensä noin sata hehtaaria. Suunnittelualueen pinta-ala on noin 5000 ha.

4.2 Kohdekuvaukset ja hoitosuosituksat

1. Metsälaidun

Kuvaus:

Metsälaidun on suunnittelualueen ainoa laidunnettu kohde. Se sijaitsee Hämeen Härkätien varrella muodostaen arvokasta laidunmaisemaa historiallisen tien varrelle. Kohteen puusto on pääsääntöisesti harvaa kuusikkoa. Laidun rajautuu Heinojaan, jonka rannalla on myös koivikkoa. Noin sata vuotta laidunnetun alueen kasvillisuutta ovat muun muassa niittyhumala, kissankello, metsäkurjenpolvi, ahomansikka, valkovuokko, vanamo, luhtalemmikki, rentukka ja rohtotädyke. Laitumella on useita muurahaispesiä.

Hoitosuositus:

Metsälaidun on maisemallisesti arvokas. Kohdetta tulisi hoitaa jatkossakin laiduntamalla, mutta mieluummin erillään nurmesta. Puustoa voidaan harventaa. Harvennuksissa suositaan lehtipuita.

2. Pellon ja metsän reunavyöhykkeet ja metsäsaarekkeet

Kuvaus:

Reunavyöhykkeiden kasvillisuutta ovat muun muassa ahomatara, kiolo, kissankello, puna- ja valkoailakki ja ahomansikka. Saarekkeissa on muutamia katajia ja niiden puusto on lähinnä

Heinojan varrella lehmät laiduntavat kuusikkoista metsälaidunta.

koivua ja haapaa. Pellon ja metsän reunavyöhykkeet ovat reheviä ja viettävät läheiseen Heinojaan. Alhaalla virtaavan Heinojan ympärillä kasvaa harvassa lehtipuustoa, lähinnä koivuja. Pellon ja metsän reunit ovat tiheän vesakon peittämiä. Puu- ja pensaslajisto on monipuolinen, reunavyöhykkeessä kasvavat muun muassa punaherukka, kataja, tuomi, koivu, raita, harmaaleppä ja pihlaja. Ojan varrella on avoimia alueita, joilla kasvaa korpikaislaa, huopaohdaketta ja mesiangervoa. Reunavyöhykkeen kasvillisuutta ovat muun muassa kiolo, valkovuokko, metsäkurjenpolvi, ahomatara, kurjenkello ja metsäkorte. Hirvieläimet viihtyvät Heinojan ympäristössä. Hämeen Härkätien ja Kantatien varrella ovat saarekkeet ja poimuilevat metsänreunit elävöittävät maisemaa. Heinojan varret ovat vanhoja laidunmaita.

Hoitosuositus:

Kohteen reunavyöhykkeessä suuret maisemapuut tuodaan esiin ja harvennetaan reunapuustoa. Raivausjätteet kuljetetaan pois alueelta. Harventamista kannattaa tehdä hitaasti rehevällä alueella.

Saarekkeiden vesakot raivataan pois. Ojanvarrella olevia vanhoja hakamaita ja niittymäisiä alueita voidaan hoitaa myös laiduntamalla.

3. Hakamaa

Kuvaus:

Pienellä kukkulalla kasvaa maisemallisesti hienoja mäntyjä ja katajia. Kohteessa kasvavat muun muassa ketokaunokki, pukinjuuri, ruusuruoho, poimulehti, peurankello, siankärsämo, ahomansikka, kissankello, päivänkakkara, särmäkuisma ja nurmikaunokki. Alueella on myös vanha hirsilato. Pienialainen kohde sijaitsee Hämeen Härkätien varrella.

Hoitosuositus:

Alueelle sopivin hoito on laiduntaminen. Parhaiten kohteen laiduntamiseen sopivat lampaat.

4. Metsäsaareke

Kuvaus:

Saareke on vanha savenottopaikka. Sen puusto on rehevää ja lehtipuuvaltaista. Kohteella on lähinnä maisemallista arvoa sen sijaitessa avaran peltoaukean reunassa. Saarekkeessa on paljon vanhoja suuria harmaaleppiä ja koivuja sekä muutama kuusi.

Hoitosuositus:

Saareketta tulisi harventaa. Kohde sopisi vaihtoehtoisesti myös laskeutusaltaan tai kosteikon paikaksi.

5. Pellon ja metsän reunavyöhyke ja metsäsaareke

Kuvaus:

Etelään avautuvat reunavyöhykkeet ovat maastonmuodoiltaan mäkisiä. Vyöhykkeiden kasvilaisuus on havupuuvaltaista. Mäntyvaltaisilla reunoilla kasvaa myös koivuja, katajaa, kuusia, harmaaleppiä ja pihlajia. Reunassa kasvavat muun muassa pölkkyruoho, keltamatara, sianpuolukka, metsäapila, lillukka, maitohorsma, kultapiisku ja päivänkakkara. Tien vasemmalla puolella on pieni metsäsaareke ja reunavyöhyke, jossa kasva maisemallisesti kauniita katajia ja mäntyjä.

Hoitosuositus:

Reunoilta poistetaan vesakot ja näin säilytetään valoisia kasvupaikkoja reunavyöhykkeen kasveille. Harvennuksessa suositetaan katajia ja marjovia puita ja pensaita.

6. Muu luonnon monimuotoisuuskohde

Kuvaus:

Tiheillä ja havupuuvaltaisilla reunavyöhykkeillä elää ja liikkuu liito-oravia.

Hoitosuositus:

Alueita hoidetaan huomioiden kohteessa elävät liito-oravat.

7. Avoin sekakasvusto

Kuvaus:

Maisemallisesti tärkeällä paikalla oleva avoin niittykasvusto. Kohteen kenttäkerroksessa kasvavat muun muassa kissankello, siankärsämo, keltamatara, paimenmatara, ketokaunokki, maitohorsma ja niittymaarianheinä. Alueen reunoilla kasvaa pihlajia, koivuja, mäntyjä ja pajukkoa. Keskellä avointa aluetta kasvaa pari sembramäntyä ja pihasyreeniä.

Hoitosuositus:

Kohteen avoimia osia tukisi niittää avoimilta osilta ja reunan puustoa tulisi harventaa ja poistaa. Alueella on Hämeen Härkätien varressa maisemallista merkitystä. Kohdetta tulisi kehittää pienialaiseksi maisemaniityksi. Sembramännyt ovat iäkkäitä ja alaoksistaan harsuuntuneita. Niiden poistaminen on pian ajankohtaista.

8. Joki- ja ojanotkot pientareineen

Kuvaus:

Renkajoki sivuojineen kulkee keskellä Kuittilan kylää. Reunavyöhykkeet näkyvät Hämeen Härkätielle ja kantatielle. Kohteen maastonmuodot ovat vaihtelevia ja joki kulkee syvässä uomassa. Joen ja sivuojien rantavyöhykkeellä kasvavat korpikaisla, leveäosmankäämi, vehka ja ulpukka. Korkeammalla pientareella esiintyy mesiangervoa, maistohorsmaa, metsäkurjenpolvea, koiranputkea, kieloa, ketokaunokkia, mäkitervakkoa, valkovuokkoa ja korpi-imarretta. Kohteessa on pieni umpeutunut koivua ja katajaa kasvava hakamaa. Jokinotko pientareineen on rehevä. Puusto on pääasiassa harmaaleppää, tuomea, koivua ja pihlajaa. Rannat ovat entisiä laidunmaita. Immenkorentoja esiintyy joen rannoilla.

Hoitosuositus:

Umpeutuva ja tukkoinen jokimaisema tulisi avata Kuittilan kylän alueella. Pellon ja joen reunapuustoa tulisi harventaa. Harventaminen ja harvennusjätteen poistaminen estää jatkuvaa rehevöitymistä. Hakamaalta tulisi poistaa kaikki vesakot. Reunavyöhykkeiden hienot maisemapuut tuodaan esiin poistamalla niiden alta vesakkoja. Alueen hoidolla on myös maisemallista merkitystä.

9. Pellon ja metsän reunavyöhykkeet

Kuvaus:

Pienten peltokuvioden ympärillä on monilajinen puusto, pihlajaa, haapaa, koivua ja harmaaleppää. Osa reunavyöhykkeestä rajautuu Renkajokeen. Reunoilla kasvaa kurjenkelloa, ketokaunokkia, kieloa ja mäkitervakkoa.

Hoitosuositus:

Asutuksen lähellä sijaitseva kohde on maisemallisesti tärkeä. Alueen puustoa harvennetaan ja harvennusjäte kerätään pois. Alueella kasvavat haavat on syytä kaulata ennen kaatamista.

10. Metsäsaarekkeet

Kuvaus:

Kantatie halkoo mäkiä ja kivistä saareketta. Osa saarekkeesta on vanhaa rehevöitynyttä niittyä ja osa mäntyä kasvavaa kuivahkoa aluetta. Alueella kasvavat muun muassa keltamatara, ketokaunokki, paimenmatara, ruusuruoho, ahomansikka, kissankello, pukinjuuri, huopakeltano, mesiangervo, huopaohdake, niittysuolaheinä, hiirenvirna ja pietaryrtti. Niityn reunassa on pihlajarivistö. Kesällä 2006 kohteessa lenteli loistokultasiipiä ja heinäsiirakat sirittivät.

Hoitosuositus:

Tuuheiden mäntyjen alaoksia voidaan poistaa. Koko kohteen puustoa tulisi harventaa. Harvennuksessa suositetaan maisemallisesti kauniita havupuita. Alueen niittyä tulisi hoitaa niittämällä ja keräämällä niittojäte pois. Kohde on maisemallisesti tärkeällä paikalla.

11. Pellon ja metsän reunavyöhykkeet

Kuvaus:

Hämeen Härkätielle näkyvät metsänreunat ovat kasvillisuudeltaan reheviä. Osa reunoista rajautuu purolaaksoon. Reunat ovat sekametsää. Tielle näkyvä harva lehtipuuvaltainen alue on vanhaa laidunmaata.

Hoitosuositus:

Kohteen reheviä reunavyöhykkeitä tulisi hoitaa harventamalla. Harvennusjätteet viedään pois alueelta. Reunavyöhykkeiden suuret maisemapuut tuodaan esiin raivaamalla niiden ympäristöstä vesakot ja pienet puut pois.

Tilustiet ovat hyviä kasvupaikkoja niittykasveille ja ne lisäävät maiseman monimuotoisuutta.

12. Metsäsaarekkeet ja tilustiet

Kuvaus:

Kaksi suurta ja mäkistä saarekettä ovat näkyvällä paikalla Hämeen Härkätien varrella. Saarekkeisiin johtaa kaksi vanhaa karjakujaa, joita nyt käytetään tilustienä. Saarekkeissa on monipuolinen puu- ja pensaslajisto; koivu, tuomi, mänty, kataja, kuusi, harmaaleppä, pihlaja, punaherukka ja näsiä. Saarekkeet ovat vanhoja hakamaita. Kivisten saarekkeiden aluskasvillisuutta ovat muun muassa ruusuruoho, pukinjuuri, kielo, paimenmatara, kissankello, valkovuokko, ahomatara, päivänkakkara, metsäapila ja kurjenkello. Etelään viettävällä reunalla on maisemallisesti merkittäviä vanhoja katajia ja pihlajia.

Hoitosuositus:

Kohdetta tulisi harventaa ja harvennusjätteet kuljettaa pois alueelta. Maisemapuut, vanhat koivut, pihlajat, katajat ja männyt tuodaan esiin.

13. Pellon ja metsän reunavyöhyke

Kuvaus:

Reunavyöhykkeessä on Renkajokeen laskeva puro. Kohteen reunalla oleva tasanne on kyläläisten vanha kokoontumispaikka. Metsänreunassa on pieniä niittylaikkuja kertomassa vanhasta laidunkäytöstä. Niittylaikuissa kasvaa mäkitervakkoa, metsäapilaa, päivänkakkaraa ja ruusuruohoa. Paikoin rehevässä reunavyöhykkeessä kasvaa harmaaleppää, tuomea, tertsuseljaa, koivua, mäntyä ja katajaa. Metsässä virtaa Kyläjoki koskineen. Korkeammalla rinteessä on kivisen kosken ympärillä satavuotias kuusikko. Reunan kenttäkerroksen kasvillisuutta ovat metsäkurjenpolvi, mesiangervo humala, valkovuokko, ahomatara, rentukka, vuohenputki ja koiranputki. Kohteen puusto on tiheää, pajuja, harmaaleppää, koivua ja haapaa.

Hoitosuositus:

Reunavyöhykettä harvennetaan ja harvennusjätteet kuljetetaan pois alueelta. Kohteen harvennuksessa pyritään tuomaan puro ja maisemallisesti kauniit puut esiin.

14. Pellon ja metsän reunavyöhyke ja metsäsaareke

Kuvaus:

Reunavyöhykkeen puusto on lähinnä kuusta ja mäntyä. Reunavyöhykkeen itäosassa on avoin niittymäinen alue. Niityn reunassa kasvaa harmaaleppää, haapaa ja koivua. Viereinen rehevä saareke kasvaa pihlajaa ja tuomea. Lämmin etelään avautuva reuna tarjoaa monille kasveille hyvän kasvupaikan. Kohteessa kasvaa muun muassa ketokaunokkia, nurmikhokkia, ahomansikkaa, mäkitervakkoa, ruusuruohoa, peurankelloa, pukinjuurta ja rohtotädykettä.

Hoitosuositus:

Tarvittaessa harvennetaan reunavyöhykettä ja niittyalue pidetään avoimena.

15. Pellon ja metsän reunavyöhyke ja ojanotko

Kuvaus:

Kohde sijaitsee näkyvällä paikalla kantatien varressa. Vesakkoinen ojanotko peittää kantatieltä näkymät kauemmas pelloille. Hakamainen metsänreuna on avoin ja kallioinen. Aivan metsänreunassa on tiiviimpi vesakko. Alueen puustoa ovat koivut, männyt, pihlajat ja katajat. Metsänreunan kenttäkerros on monilajinen. Kohteessa kasvavat muun muassa ruusuruoho, kielo, kissankello, mäkitervakko, valkovuokko, metsäkurjenpolvi, ahomansikka ja kurjenkello.

Hoitosuositus:

Metsänreunaa ja ojanvartta harvennetaan. Ojan varresta voidaan ottaa reilusti pois vanhaa pajukkoa, mutta olevat puut säilytetään. Harvennusjätteet kuljetetaan pois alueelta. Reunavyöhykkeen takana oleva kallio tuodaan paremmin esiin.

Tummatulikukka ja metsänätkelmä kasvavat tievarsilla. Näyttävät kasvit niitetään vasta myöhään elokuussa, jotta ne ehtivät siementää.

Loistokultasiipi ja nokkosperhonen olivat yleisiä suunnittelualueella

16. Metsäsaarekkeet

Kuvaus:

Kolmen saarekkeen muodostama kokonaisuus. Saarekkeissa kasvaa maisemallisesti kauniita koivuja, mäntyjä, pihlajia ja katajia. Pienin saareke on kallioinen. Saarekkeiden aluskasvillisuutta ovat muun muassa ahomatara, paimenmatara, metsäapila, valkovuokko, mäkitervakko, pukinjuuri, kissankello ja ahomansikka. Saarekkeet ovat näkyvällä paikalla tiemaisemassa.

Hoitosuositus:

Saarekkeita tulisi harventaa ja poistaa vesakkoja. Maisemapuut tuodaan selkeästi esiin. Harvennusjätteet kuljetetaan pois alueelta.

17. Pellon ja metsän reunavyöhyke

Kuvaus:

Jyrkkärinteinen metsänreuna on havupuuvaltainen. Kapeassa reunavyöhykkeessä tavataan vielä muutamia niittykasveja; kurjenkello, mäkitervakko, valkovuokko, ahomatara, peuran-kello ja nuokkuhelmikkä.

Hoitosuositus:

Reuna harvennetaan ja harvennusjätteet kuljetetaan pois alueelta.

18. Metsäsaareke

Kuvaus:

Metsäinen saareke on vanhaa hakamaata. Puusto on iäkästä koivikkoa tai kuusikkoa. Saareke on umpeen kasvanut. Reunoilla kasvaa harmaaleppää, pajuja, tuomea ja pihlajaa. Kohteessa on lato ja saarekkeen läpi kulkee tilustie. Länsireunalla on ojanotko. Rehevöityneessä saarekkeessa kasvaa edelleen myös purtojuurta, valkovuokkoa, päivänkakkaraa, kurjenkelloa, kieloa ja kissankelloa. Rehevämmillä alueilla kasvaa huopa-ohdaketta, mesiangervoa ja maitohorsmaa.

Hoitosuositus:

Tien varressa sijaitsevan saarekkeen harvennus parantaisi kenttäkerroksen kasvillisuuden kasvuoloja. Umppeen kasvaneen saarekkeen harvennus lisää maiseman viehätysvoimaa.

19. Lehtikuusikujanne

Kuvaus:

Haapamäen vanhalle kansakoululle vie kaunis lehtikuusikujanne. Kujanne on maisemallisesti näyttävä.

Hoitosuositus:

Lehtikuusikujanne säilytetään.

20. Muu luonnon monimuotoisuuskohde

Kuvaus:

Pappilan takana on vanha viljelemätön rehevä pelto. Runsasheinäisellä pellolla kasvaa metsäkurjenpolvi, vuohen-, ja koiranputki, niittysuolaheinä, metsäapila, paimenmatara, särmäkuisma, siankärsämö, hiirenvirna ja niittynätkelmä.

Hoitosuositus:

Alueen rehevyyttä voidaan vähentää säännöllisellä niitolla ja niittojätteen poiskorjaamisella.

21. Koivukujanne

Kuvaus:

Pappilan tietä reunustaa vanha arvokas koivukujanne. Kujanne on noin sata metriä pitkä ja melko hyväkuntoinen. Koivukujanteet ovat seudulle ominaisia ja maisemallisesti merkittäviä.

Hoitosuositus:

Kujannetta hoidetaan poistamalla huonokuntoiset yksilöt. Kujanne uusitaan tarvittaessa.

22. Pellon ja metsän reunavyöhyke

Kuvaus:

Seurakunnan omistama Patterinmäki on suurella todennäköisyydellä vanhaa laidunmaata. Hiekkainen etelään avautuva harjun reuna tarjoaa kuivan paikan kasveille hyvät kasvuolosuhteet. Jyrkkärinteisen mäen männikkö on hakamainen. Alueen puu- ja pensaslajeja ovat mänty, koivu, pihlaja, raita, kataja ja pähkinäpensas. Kenttäkerroksen kasvillisuus on lajistoltaan runsasta, muun muassa ahomansikka, pölkkyruoho, kissankello, nurmiko-hokki, ketokaunokki, kurjenkello, valkovuokko, peurankello, aholeinikki, mäkitervakko, purtojuuri, niittyhumala, rohtotädyke ja kalliokiolo. Kohteessa runsaasti päiväperhosia ja sudenkorentoja.

Hoitosuositus:

Alue olisi hyvä pienialainen laidunmaa lampailla. Alueen rehevää reunaa pidetään raivaamalla avoimena. Pähkinäpensaan taimia on kohteessa runsaasti.

23. Keto ja tuore niitty

Kuvaus:

Rautavuori on etelään avautuva ja viettävä rinneniitty. Rautavuoren yläosat ovat ketoa ja alaosat tuoretta niittyä. Niittyä reunustavat komeat maisemamännnyt ja katajat. Kohteen kasvilajisto on runsas, muun muassa ahomatara, mäkitervakko, kissankello, ketokaunokki, ahomansikka, ruusuohoho, päivänkakkara, karvaskallioinen, kelta-apila- ja jänönapila, ahon-jäkkärä, purtojuuri, pukinjuuri ja niittyleinikki. Niityn alaosat ovat rehevöityneet ja kasvavat muun muassa koiranputkea. Peltoa ja niittyä erottaa kapea pensas- ja puukaista. Niityllä on paljon päiväperhosia.

Hoitosuositus:

Niitty tulisi niittää vuosittain. Niittojäte kerätään alueelta pois. Alueen laiduntaminen on myös mahdollinen hoitomuoto. Pellon ja niityn välinen puustokaistale harvennetaan. Kaistaan jätetään vain muutamia puita ja pensaita.

24. Kosteikko

Kuvaus:

Tien varressa on vehkaa, rentukkaa, erilaisia saroja, rantakortetta ja rahkasammalta kasvava kosteikko. Kosteikon ympärillä kasvaa tiivis puusto, muun muassa koivu, tuomi, harmaaleppä, pihlaja ja raita. Puiden aluskasvillisuutta ovat mesiangervo, valkovuokko, ketunleipä, nokkonen, metsäkurjenpolvi, koiran- ja vuohenputki ja maitohorsma.

Hoitosuositus:

Reunapuustoa tulisi harventaa. Kosteikko tarvitsee valoa ja sen esiin tuominen monipuolistaa maisemaa.

25. Metsäsaarekkeet

Kuvaus:

Tilakeskuksen ympärillä olevat metsäsaarekkeet ovat maisemallisesti tärkeitä. Saarekkeissa kasvaa mäntyjä ja katajia. Kohteen kuivassa ja hiekkaisessa maaperässä viihtyvät muun muassa kielo, pukinjuuri, kissankello, ruusuruoho, siänkärsämö, mäkitervakko, ketokaunokki ja jänönapila.

Hoitosuositus:

Alueita harvennetaan, jotta aluskasvillisuus saa elintilaa.

Renkajoen reunoilta löytyy vielä muutamia suurruohoniittyjä. Niiden hoidoksi sopii niitto.

**Renkajoen uoman yli on kaatunut runsaasti puita. Puiden ja pensaiden poistaminen saat-
taa lisätä kiintoaineksen kulkeutumista vesistöön ja rehevöittää sitä.**

26. Renkajoki sivuhaaroineen

Kuvaus:

Renkajoki virtaa hitaasti kohti Haapajärveä. Jokeen liittyy monia siihen laskevia ojanotkoja, esimerkiksi Heinoja. Joki on kuluttanut hietamaahan paikoitellen syvällä kulkevan uoman. Renkajoki on niin sanottu meanderoiva jokiuoma eli vapaan jokitoiminnan tulos. Mutkitelles-
saan hienojakoisessa maaperässä joki kuluttaa uomaansa ulkokaarteista ja kerrosta aineista sisäkaarteisiin ja eteenpäin Haapajärveen. Joki on näkyvä elementti Renkojokilaakson mai-
semassa. Sen uoma jakaa peltoalueen kahtia.

Joen varren puusto on monipuolista. Aivan joen reunoilla olevat puu kaatuilevat virtausten syödessä maaperää. Puu- ja pensaslajit joen varrella ovat koivu, tuomi, kataja, pihlaja, punahe-
rukka, korpipatsama, harmaaleppä, kuusi, mänty, tertsuselja, raita ja muut pajut. Jokivarressa on runsaasti lahopuustoa, niin pystylahoja kuin maalahoja. Notkoissa on muutamia pienialaisia paikoin tulvivia suurruohoniittyjä. Avoimilla niittymäisillä alueilla kasvaa muun muassa me-
siangervoa, keltakurjenmiekkää, maitohorsmaa, huopaohdaketta, korpikaislaa, ojakärsämö ja keräpäävihvilää. Tyypillisimmät ruohovartistet kasvit ovat kuitenkin rehevän paikan kasveja, muun muassa koiranputki, nokkonen, huopaohdake, karhunputki, suohorsma, metsäkastikka ja pelto-ohdake. Muita lajeja olivat muun muassa suokeltto, valkovuokko, hiirenvirna, kul-
tapiisku ja päivänkakkara, ranta-alpi, luhtalemmikki, rentukka, suo-orkki, korpi-imarre, metsäalvejuuri, sudenmarja, ahomansikka, kielo, keltakurjenmiekkä ja ojakellukka. Kulttuu-
rilajeista jokivarteen ovat levinnet myös jättiläispalsami ja aitoelämänlanka.

Renkajoella on myös linnustollista arvoa, sillä koskikara pesii ja talvehtii muutamissa pai-
koissa joenvarrella. Ennen muinoin jokirantoja on laidunnettu, yleensä noin 50 vuotta sitten. Jokirannoilla on vielä pieniä hakamaisia alueita. Kohteessa on runsaasti hyönteisiä, esimerkiksi erilaisia sudenkorentoja ja päiväperhosia.

Hoitosuositus:

Joki kulkee hietamaassa, mikä on eroosioherkkää ja joen rantojen aluskasvillisuus on pai-
koin niukkaa. Nämä seikat lisäävät eroosiota. Alueen reunapuustoa tulisi hienovaraisesti ja hitaasti harventaa. Harvennettuun avoimeen reunavyöhykkeeseen leviävät ruohovartistet

kasvit. Jokivarren reunavyöhykkeen harvennukset tekisivät maisemasta monipuolisemman. Harvennuksessa voidaan keskittyä maisemapuiden esiintuontiin ja siltapaikkojen vesakon aukaisuihin. Myös jokivarren puuston läpi tulisi paikoin nähdä toisen puolen avara peltomaisema. Maisemapuiden esiin raivaaminen tuo maisemaan uutta ilmettä. Jokivarteen olisi suositeltavaa perustaa suojavyöhykkeitä myös pelloille.

Muutamat pienialaiset suuruuhoniityt ja hakamaat olisivat hyvää laidunmaata. Suuruuhoniityltä tulisi raivata pajukot pois. Niityille parasta hoitoa olisi laiduntaminen tai niitto ja niittojätteen poiskorjaus. Reunavyöhykkeiden harventaminen antaa paremmat elinolot kenttäkerroksen kasveille ja tuo valoa myös ojanotkoon.

Koska joen ympärillä olevat metsäiset alueet kuuluvat maanomistajien metsätaloussuunnitelman piiriin, koskevat niitä myös metsälain pykälät ja hyvän metsänhoidon suositukset. Jokivarressa on metsälain (N:o 1093) kymmenennen pykälän mukaisia erityisen tärkeitä elinympäristöjä, ravinteikkaita ja kosteita suuruoholehtoja. Erityisen tärkeät elinympäristöt ovat luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia sekä selvästi ympäristöstään erottuvia. Niitä koskevat hoito- ja käyttötoimenpiteet tulee tehdä elinympäristöjen ominaispiirteet säilyttävällä tavalla. Ne ovat tavanomaisesta metsäluonnosta poikkeavia, yleensä pienialaisia kohteita, jotka ovat tärkeitä elinalueita tietyille harvinaistuneille ja vaatelialle eliölajeille. Näiden hoito toteutetaan kunkin maanomistajan metsätaloussuunnitelman mukaisesti. Hoidon tavoite on säilyttää lehdon kosteus ja varjostus sekä vaatelias ja rikas aluskasvillisuus. Suurin uhka lajistolle on lähiympäristönkin maanpinnan käsittely, vesistöjen perkaus ja syvät ajourat. Lehtojen hoitoon sopii vain varovainen harvennus, joka tehdään talvella tai kuivan maan aikaan. Haavat, kuolleet ja kuolevat lahot ja kääpäiset puut jätetään aina alueelle. Näitä kostean lehdon hoitotoimia voi soveltaa osin myös pellon ja metsän reunavyöhykkeiden hoidossa.

Jokivarren metsiä koskevat myös suositukset jättää vesistön ja hakkuualueen väliin puustoinen suojavyöhyke. Tämä ei estä kuitenkaan harventamasta pellon ja metsän reunavyöhykkeitä. Pääinvastoin maisemaa rikastuttaa vesistönäkymien avartaminen rantametsissä sopivin paikoin, esimerkiksi siltojen kohdilla. Vesistöihin kulkeutuvien ravinteiden määrää voidaan metsänuudistamisen yhteydessä vähentää jättämällä hakattavan alueen ja vesistön väliin kymmenen metrin levyinen suojavyöhyke, jolla ei hakata puustoa tai muokata maata. Esimerkiksi metsäsertifiointi edellyttää suojavyöhykkeiden jättöä. Suojavyöhykkeille ei saa ajaa metsäkoneella tai jättää hakkuutähteitä. Joen yli kaatuneiden puiden poisto on mahdollista. Se tekisi joen virkistyskäytön mahdolliseksi korkean veden aikaan. Kaatuneet puut kannattaa poistaa vain sieltä missä on mahdollisuus veneellä tai kanootilla.

27. Metsäsaarekkeet

Kuvaus:

Lehtipuuvaltaiset saarekkeet sijoittuvat kauniisti maisemaan. Niistä keskimäinen on vanha haka, jota on laidunnettu viimeksi 1960-luvulla. Hakamaa on hyvin säilynyt. Puusto on eri-ikäistä ja harvaa. Hakamaan puita ovat männyt, koivut, tuomet, katajat, pihlajat ja korppi-paatsamat. Kulttuurivaikutteisia kasveja edustavat juhannusruusu, pihasyreeni ja omenapuu. Todennäköisesti saarekkeen reunassa on ollut vanha asuinpaikka. Saarekkeen kenttäkerroksen kasvillisuutta ovat muun muassa, metsäkurjenpolvi, ahomatara, ojakärsämö, ahomansikka, kissan- ja kurjenkello, peurankello, purtojuuri, valkovuokko, pukinjuuri, metsäalvejuuri ja rätvänä. Toisia saarekkeitä on puustollisesti uudistettu. Saarekkeet muodostavat pelloilla liikkuville eläimille pesä- ja pakopaikkoja. Eteläisin saareke on vastikään harvennettu, mikä on tuonut lisää valoisuutta kohteen niittykasveille. Saarekkeet on kettujen, fasaanien ja peurojen suosiossa.

Hoitosuositus:

Hakamaisesta saarekkeesta poistetaan vesakot niin, että saarekkeen ilme on valoisa ja avoin. Muita saarekkeitä harvennetaan säännöllisesti, etteivät ne kasva umpeen.

28. Ojanotko pientareineen

Kuvaus:

Ojanotko on Renkajokeen laskeva sivuhaara. Se on pientareineen noin 10 m leveä ja ojan uoma on monta metriä pellon pintaa syvemmällä. Pientareilla kasvaa ahdekaunokkia, mesiangervoa, huopaohdaketta, vuohenputkea, rentukkaa, valkovuokkoa, peurankelloa ja kieloa. Ojan ympärillä on tiheä puusto, muun muassa koivua, raitaa, harmaaleppää, pihlajaa ja tuomea.

Hoitosuositus:

Ojan reunoja kannattaisi harventaa, jolloin luodaan kenttäkerroksen kasveille paremmat olosuhteet. Raivausjätteet kuljetetaan pois kohteesta. Pientareilla suositaan marjovia ja kukkivia puu- ja pensaslajeja. Raivatessa on muistettava maaperän eroosioherkkyys.

Pienetkin saarekkeet pelloilla lisäävät niittykasvien elinpaikkoja.

29. Metsäsaareke ja rantavyöhyke

Kuvaus:

Kohteet ovat maisemallisesti merkittävällä paikalla maantien varrella. Taustalla olevan rantavyöhykkeen avaaminen ja harventaminen tuo vesistön näkyviin tiemaisemassa. Rantavyöhykkeen kasvillisuus on rehevää, muun muassa pelto-ohdaketta, nokkosta, pujoa, maitohorsmaa ja koiranputkea. Pellolla oleva saareke on harvennettu. Saarekkeessa on katajaa, koivua, mäntyä, haapaa, raitaa, pihlajaa ja punaherukkaa. Saarekkeen aluskasvillisuus on rehevää, mutta joukossa sinnittelevät vielä ahomansikka, kissankello, poimulehdet, päivänkakkara ja pukinjuuri.

Hoitosuositus:

Rantaa voidaan harventaa niin, että jätetään muutamia suuria puita rantaan. Rantavyöhykkeeltä poistetaan raivausjätteet. Ranta-alue on lähinnä maisemanhoitokohde. Saareketta harvennetaan aina tarvittaessa ja harvennusjätteet kuljetetaan pois.

30. Pellon ja metsän reunavyöhyke

Kuvaus:

Kohde on pieni, metsästä ulkoneva niemeke. Kivisessä reunassa on monipuolinen puulajisto, muun muassa pihlajaa, raitaa, kuusta, haapaa, katajaa ja punalehtiruusua. Kohteessa on paljon niittyajistoa, esimerkiksi hopeahanhikkia, päivänkakkaraa, valkoilakkia, ahomansikkaa, ahdekaunokkia, kalliokieloa, kissankelloa, sananjalkaa ja mäkitervakkoa.

Hoitosuositus:

Raivattaessa säästetään marjovat ja kukkivat puu- ja pensaslajit. Tiheää vesakkoa tulee raivata säännöllisesti ja kuljettaa raivausjätteet pois.

31. Koivukujanne

Kuvaus:

Pelto-Orkolan tilalle johtava vanha koivukujanne on erittäin kapea. Koivut ovat jo iäkkäitä.

Kujanne on noin sata metriä pitkä. Koivukujanteet ovat seudulle ominaisia ja maisemassa arvokkaita.

Hoitosuositus:

Kujannetta hoidetaan poistamalla huonokuntoiset yksilöt. Kujanne uusitaan tarvittaessa. Uudesta kujanteesta tehdään tarpeeksi leveä nykyajan työkoneille.

32. Koivukujanne

Kuvaus:

Yli-Uotilan tilan tietä reunustaa vanha arvokas koivukujanne. Kujanne on vajaa sata metriä pitkä. Koivukujanteet ovat seudulle ominaisia ja maisemassa arvokkaita.

Hoitosuositus:

Kujannetta hoidetaan poistamalla huonokuntoiset yksilöt. Kujanne uusitaan tarvittaessa. Uudesta kujanteesta tehdään tarpeeksi leveä nykyajan työkoneille.

33. Koivukujanne

Kuvaus:

Ali-Hakkolan tilan tietä reunustaa uudistettu koivukujanne. Kujanne on noin sata metriä pitkä ja hyväkuntoinen. Koivukujanteet ovat seudulle ominaisia ja maisemassa arvokkaita.

Hoitosuositus:

Kujanne uusitaan tarvittaessa. Uudesta kujanteesta tehdään tarpeeksi leveä nykyajan työko-

neille.

Renkajoen kulttuuriympäristössä koivukujanteet ovat yleisiä. Niiden uusimiseen voidaan hakea maksatusta tulevalle tukikaudella ei-tuotannollisista investointirahoista

34. Tilustie ja metsäsaarekkeet

Kuvaus:

Leveä nurmipeitteinen tie kulkee läpi koko viljelysaukean. Puuttomalla tilustiellä kasvaa mesi-angervoa, niittyleinikkiä, timoteitä, punanataa, karhunputkea, ojakellukkaa, huopa-ohdaketta, sormisaraa, niittynätkelmää, hiirenvirnaa ja särmäkuismaa. Saarekkeet ovat lehtipuuvaltaisia ja tiheitä.

Hoitosuositus:

Tienpohja tulisi niittää ja kerätä niittojäte pois, jotta maan ravinteisuus vähenisi. Saarekkeita hoidetaan harventamalla.

35. Koivukujanne

Kuvaus:

Yli-Penttilän tilan tietä reunustaa vanha koivukujanne. Kujanne on noin 50 metriä pitkä. Koivukujanteet ovat seudulle ominaisia ja maisemassa arvokkaita.

Hoitosuositus:

Kujannetta hoidetaan poistamalla huonokuntoiset yksilöt. Kujanne uusitaan tarvittaessa. Uudesta kujanteesta tehdään tarpeeksi leveä nykyajan työkoneille.

36. Metsän ja pellon reunavyöhyke ja metsäsaareke

Kuvaus:

Keskellä peltoaukeaa olevien saarekkeiden puustoa ovat kuuset, männyt ja koivut. Saarekkeet ovat tärkeitä piennisäkkäille ja linnuille.

Hoitosuositus:

Hoidetaan harventamalla ja kuljettamalla harvennusjätteet pois alueelta.

Kaartjoen pientareet ovat kapeita ja niissä kasvaa runsaasti ruohovartisia lajeja.

37. Muu lumokohde

Kuvaus:

Vanhassa sorakuopassa kasvaa ketoneilikkaa, metsäapilaa, kelta-apilaa ja ukontulikukkaa. Myös lupiini ja harmaaleppävesakot kasvavat alueen reunoilla.

Hoitosuositus:

Kohteesta syntyy ketomainen alue, jos alueen vesakoituminen ja lupiinin leviäminen estetään. Kohdetta hoidetaan niittämällä ja korjaamalla niittojäte.

38. Metsäsaareke

Kuvaus:

Hirvieläinten suosima saareke sijaitsee maisemallisesti merkittäväällä paikalla suuren pelto-aukean keskellä. Osin harvennushakattu alue on runsasheinäinen. Marjovia pensaita ja puita on paljon, muun muassa punaherukka, tervtuselja, karviainen, pihlaja ja tuomi. Kohteessa on paikoin haapavesakkoa, jonka hirvet ovat pitäneet matalana. Kohteen pääpuulajit ovat koivu ja haapa. Heinien seassa kasvavat muun muassa ahomansikka, metsäapila, särmäkuisma, valkovuokko, mesiangervo ja rätvänä.

Hoitosuositus:

Saareketta tulisi harventaa ja kuljettaa harvennusjätteet pois alueelta.

39. Pellon ja metsän reunavyöhyke

Kuvaus:

Mäntyä kasvava reunavyöhyke on maisemallisesti kaunis. Mäntysten alla kasvavat myös tai-kinamarja, kataja, pihlaja ja harmaaleppä. Kivisessä maaperässä kasvavat muun muassa nurmikohokki, paimenmatara, metsäapila, ahomansikka ja kalliokieli.

Hoitosuositus:

Kohde kaipaa harvennusta. Komeimmat männyt tuodaan esiin.

40. Kaartjoki pientareineen

Kuvaus:

Kaartjoki kulkee Kaloisten ja Ahoisten kylien alueella avoimessa peltomaisemassa. Joki on 10-15 metriä leveä. Savisessa maaperässä kulkevan joen rantapenkereet ovat loivia ja kapeita. Pientareilla kasvaa muun muassa huopa-ohdaketta, mesiangervoa, maitohorsmaa, myrkykei-soa, rantakukkaa, ranta-alpia, korpikaislaa, viiltosaraa, ruokohelpeä, leveälehtiosmankäämiä ja keltakurjenmiekkaa. Joessa viihtyvät ulpukat, pystykeiholehti, ratamosarpio, vesikuusi ja sarjarimpi. Pientareilla kasvaa lehtipuita, tuomea, pajua, harmaaleppää, koivua ja pihlajaa. Joen varrella on muutamia koskia, joissa on tavattu koskikaraa. Hakonkosken läheisyydessä on pieniä suurruohoniittyjä joen uomien välisellä alueella. Hakonkosken kohdalla on ennen laidunnettuja rantametsiä sekä tuoreita ja kosteita niittyjä. Alueen monimuotoisuutta lisää kaksi jokirinteeseen purkautuvaa lähdetä kosteikkoineen.

Hoitosuositus:

Kaartjoki näkyy monin paikoin maisemassa. Joen pientareiden hoidolla on lähinnä maisemallista merkitystä. Joen ympäristössä tulisi tehdä maisemallista raivausta säännöllisesti. Pientareiden vesakkoja ja metsikköjä tulisi paikoin harventaa. Kaikkia puita ja pensaita ei tule poistaa, koska myös ne kuuluvat jokimaisemaan. Joen pientareiden niitto estäisi vesakoitumisen. Hakonkosken ympäristö on arvokasta aluetta ja sitä tulisi hoitaa niin maiseman kuin luonnon monimuotoisuuden näkökulmasta. Hakonkosken entisiä laidunmaita olisi hyvä laiduntaa edelleen.

41. Pellon ja metsän reunavyöhykkeet

Kuvaus:

Luonnoltaan arvokkaat metsänreunat näkyvät myös maisemassa. Rannan kuusikkoinen reuna on lehtomaista aluetta, jonka kasveihin kuuluvat muun muassa lehto-orvokki, sini- ja valkovuokko ja imikkä. Vyöhykkeellä kasvaa myös lehmusta. Eteläinen osa kohteesta pellon toisella puolella on maisemallisesti kaunis. Reunassa kasvaa suuria mäntyjä ja katajaa ja tavanomaista niittykasvillisuutta.

Hoitosuositus:

Lehtomainen alue tulisi säilyttää. Reunapuustoa harvennetaan ja harvennusjätteet kuljetetaan pois.

42. Vanha hakamaa, niitty ja metsäsaareke

Kuvaus:

Vanhoilla laidunmailla kasvaa suuria maisemapuita, koivuja ja haapoja. Eteläinen alue on vanha metsälaidun, jonka reunassa on vieläkin niittyä. Hieman rehevöityneen tuoreen niityn lajistoa ovat, mesimarja, poimulehdet, metsäkurjenpolvi, niittyhumala, ojakellukka, nokkonen, nurmitädyke, huopa-ohdake, metsäapila, ahomatara ja niittyleinikki. Kuusikkoinen valoisa metsälaidun on ollut kauan laiduntamatta ja on rehevä. Rehevöityneessä pohjoisosassa kasvavat muun muassa mesiangervo, metsäapila, nurmipuntarpää, timotei, vuohenputki, ahomansikka, kieli, metsäkurjenpolvi ja peurankello. Kohteessa on ollut palokärjen pesä.

Hoitosuositus:

Parasta hoitoa kohteille olisi laiduntaminen. Kohteita pystytään hoitamaan myös säännöllisellä harvennuksella ja niitolla.

Rautavuoren kaunista ketoa hoidetaan niittämällä. Kantatien varressa oleva vanha niittyalue on kehityskelpoinen kohde. Raivaus ja niitto parantaisivat maisemaa ja luonnon monimuotoisuutta.

43. Metsäsaareke

Kuvaus:

Peltoaukealla oleva peltosaareke on kivinen. Sen puulajisto on niukka, koivua, haapaa ja katajaa. Kenttäkerroksessa kasvaa lillukkaa, kieloa, ahomansikkaa, hietakastikkaa, ahomataraa, metsäapilaa ja siankärsämöä. Lisäksi saarekkeessa on suuri vanha lato.

Hoitosuositus:

Kohdetta harvennetaan tarvittaessa.

44. Koivukujanne

Kuvaus:

Koivukujanne, joka johtaa tilalle. Kujanteen alla on niittykasvillisuutta, purtojuurta, särmäkuismaa, paimenmataraa ja peurankelloa.

Hoitosuositus:

Uusitaan tarvittaessa. Seudulle tyypilliset koivukujanteet ovat maisemassa arvokkaita.

45. Metsäsaareke ja rantaniitty

Kuvaus:

Pienen peltoaukean keskellä oleva metsäsaareke liittyy rantaniittyyn ja lähteeseen. Harvapuisessa saarekkeessa on monipuolinen puu- ja pensaslajisto, vanhoja pihlajia, katajaa, metsäruusua, tuomia, koivuja ja mäntyjä. Saarekkeen lajistoa ovat muun muassa ahomatar, kielo, sinivuokko, valkovuokko, purtojuuri, ahomansikka, mustikka, kurjenkello ja nuokkotalvikki. Rantaniityn lajistoa ovat muun muassa mesiangervo, kurjenmiekka, purtojuuri ja keltaängelmä. Alueen keskellä on lähde, jota on suurennettu.

Hoitosuositus:

Rantaniityltä tulisi poistaa vesakot. Saarekkeen puustoa tulisi harventaa varsinkin reunoilta.

46. Pellon ja metsän reunavyöhyke

Kuvaus:

Pitkä ja kapea hiekkainen mäki ulottuu niemenä pellolle. Reunavyöhykkeessä on muutamia vanhoja talousrakennuksia. Mäellä kasvaa luonnostaan levinnyt koivikko. Muita puita ja pensaita kohteessa ovat mänty, kuusi, pihlaja, tuomi ja taikinamarja. Kenttäkerroksen kasvillisuutta ovat ahomatar, ahomansikka, ojakärsämä, kalliokielo, lillukka, kultapiisku, särmäkuisma, mesiangervo ja nurmitädyke.

Hoitosuositus:

Saarekkeet elävöittävät maisemaa ja ovat eläinten ruokailu- ja pesäpaikkoja.

Kohteen harvennus lisää niittykasvien elinmahdollisuuksia. Reunavyöhykkeestä tuodaan esiin maisemallisesti hienot puut, suositaan marjovia puu- ja pensaslajeja. Harventamisella luodaan reunaan avoimuutta.

47. Metsäsaareke

Kuvaus:

Tiheä puustoinen metsäsaareke. Ylispuut ovat koivuja ja alla on kuusia ja kuusentaimia tiheässä. Niittykasvillisuutta on jonkin verran muun muassa ahomatar ja metsämansikka.

Hoitosuositus:

Maisemassa tärkeän saarekkeen kuusikkoa tulisi harventaa. Harventamisen jälkeenkin kuusta kasvava saareke antaa suojaa esimerkiksi fasaaneille ja jäniksille.

48. Pellon ja metsän reunavyöhykkeet

Kuvaus:

Reunavyöhykkeet ovat Kaloisten kylän maisemassa tärkeitä. Havupuuvaltaiset ja etelään avautuvat reunat rajaavat maisemaa.

Hoitosuositus:

Reunametsiä hoidetaan raivaamalla. Suuret ja vanhat puut ja esimerkiksi pihlajat säilytetään. Kenttäkerroksen lajistolle luodaan elintilaa harventamalla.

5 Miksi kannattaa hoitaa luonnon monimuotoisuuskohteita?

Ympäristötuen erityistuella hoidetaan usein niitä alueita, jotka ovat syntyneet vanhan maankäytön ansiosta, eli niitä on niitetty tai laidunnettu. Näiden alueiden hoito on arvokasta vanhan perinteen jatkamista nykyajan tehokkaamman maatalouden rinnalla. Perinteen jatkajana ja luonnon ja maiseman hoitajana viljelijä tekee arvokasta työtä ympäristön hyväksi ja tuleville sukupolville. Jokainen maatila edustaa suomalaista ruuantuotantoa ja siitä syntyvää mielikuvaa eli ympäristö voi vaikuttaa ihmisten ostokäyttäytymiseen. Tiloille luonnon monimuotoisuuskohteiden hoito voi olla yksi keino markkinoida osaamistaan ja näkyä maisemassa. Myös kylä ja tieympäristö saa elävyyttä. Hoidettu ympäristö luo helposti myönteistä mielikuvaa maaseudusta ja maanviljelyksestä.

Ympäristön hoitaminen tuo lisäarvoa jo ennestään valtakunnallisesti arvotettuun Renkajoki-laakson rakennettuun kulttuuriympäristöön. Suurimman yksittäisen luonnon monimuotoisuuskohteen muodostaa Renkajoki sivuhaaroinen. Joen varren metsät ovat myös maanomistajien

metsätaloussuunnitelmissa. Jokivarren metsissä on pienialaisia metsäluonnon arvokkaita elinympäristöjä, lehtolaikkuja. Lisäksi jokea ympäröivät metsät muodostavat luontaisen suojavyöhykkeen joelle. Suojavyöhyke imee ravinteita pintavesistä ja torjuu eroosiota meandroivan joen varrella. Joen rantametsät ovat paikoin läpipääsemättömät ja joen yli on kaatunut runsain mitoin puuta. Myös tämä on luonnon monimuotoisuutta. Lahopuusto luo hyvät elinolot erilaisille hyönteisille ja linnuille. Jokirannat ovat vanhoja niittyjä ja laidunmaita, joita laidunnettiin paikoin vielä 50 vuotta sitten. Miksi Renkajoen ympäristöä sitten tulisi hoitaa?

Renkajoen maiseman - ja luonnonhoitoon on mahdollista käyttää maatalouden ympäristötuen erityistukea. Sillä voidaan hoitaa pellon ja metsän reunavyöhykkeitä maksimissaan 20 metrin leveydeltä. Joen varrella on myös muutamia suuruohoniittyjä ja vanhoja hakamaita, joita voidaan hoitaa perinnebiotooppeina niittämällä tai laiduntamalla. Joen ympäristön monimuotoisuus kasvaisi entisestään, kun metsäluonnon arvokohteisiin yhdistetään myös maisemallinen näkökulma. Metsänreunojen harventaminen ja hienojen yksittäisten ja vanhojen puiden esiintuonti tuo jokiympäristön paremmin esille. Pienetkin laidunnetut tai niitetyt alueet joen varrella nostavat sen luonnon monimuotoisuutta ja maisemallista arvoa. Joen virkistyskäyttöarvoja voisi myös parantaa.

Joen yli kaatuneiden puiden raivaamiselle ei ole mitään estettä. Metsikköjen harventaminen ja paikoin raivaaminen helpottaisi myös kohteessa liikkumista.

Rengon luonnon monimuotoisuuden hoitaminen on tärkeää. Vaikka kunta on luonnonkukkapitäjä, on tehtävä työtä, jotta luonnonkasvit säilyvät muuallakin kuin vain teiden varsilla. Suunnittelualueella olevia kasvistoltaan monimuotoisia kohteita ja perinnebiotooppeja oli vähän.

6 Luonnon monimuotoisuuskohteiden hoito

Erityistukisopimusten avulla voidaan kohdennetusti hoitaa maatalouden harjoittamiselle ominaisia elinympäristöjä, lisätä viljelymaiseman avoimuutta ja monimuotoisuutta ja vahvistaa sen ominaispiirteitä. Sen lisäksi voidaan ylläpitää ja hoitaa perinteisiä rakenteita ja rakennelmia kuten esimerkiksi latoja, kiviaitoja, kivisaarekkeitä ja riukuaitoja.

Luonnon monimuotoisuuden hoidossa on tärkeää poistaa kasvukauden aikana syntyvä kasvimassa. Periaatteena on estää näin maaperän rehevöitymistä ja avata kasvupaikkoja aluskasvillisuudelle. Hoidettavan kohteen toimiiin vaikuttaa muun muassa alueen rehevyys. Kohteiden hoito suunnitellaan aina tapauskohtaisesti. Luonnon monimuotoisuuskohteita ei lannoiteta, muokata eikä ojiteta. Luonnonhoitotyöt voidaan yhdistää jokapäiväisiin askareisiin. Avoimempaa ja kerroksellista metsänreunaa syntyy samalla, kun metsänreunasta tehdään polttopuuta. Perinnebiotoopeilla ja luonnonmonimuotoisuuskohteissa on tulevaisuudessa myös tapauskohtaisesti ja luvanvaraisesti mahdollisuus käyttää torjunta-aineita esimerkiksi vesakontorjuntaan.

Hoitotoimia suunniteltaessa otetaan huomioon kohteissa elävät eläimet. Esimerkiksi raivaustöitä ei kannata tehdä lintujen pesimäaikana. Erilaiset kiviaidat ja kivikasat ovat monien lajien pesä- ja suojapaikkoja, joten niiden säilyttäminen ennallaan olisi suositeltavaa. Niiden raivaaminen esiin tuo lisää lämpöä ja valoa kivikasoissa eläville eläimille. Lintujen viihtymistä voi edistää laittamalla linnunpönttöjä pellon ja metsän reunavyöhykkeisiin, rannoille ja metsäsaarekkeisiin. Lumokohteissa olevat ladot ovat tärkeitä. Ne antavat monille eläimille suojaa ja elävöittävät maisemaa. Myös ladot tulisi säilyttää ja kunnostaa tarvittaessa. Latojen seinät ovat myös oivallisia paikkoja linnunpöntöille. Hyönteisten ja sienien kannalta maapuut ja lahopuut ovat elintärkeitä ravinto- ja asuinpaikkoja. Kukkivien niittykasvien lisääntyminen

Tiheiden metsänreunojen raivaus tuo komeat maisemanpuut esiin.

kohteissa tuo mukanaan myös perhoset ja mesipistiäiset. Esimerkiksi peltopyylle ovat taas tärkeitä pienimuotoiset ympäristöt, joutomaat, ojien pientareet, kesannot sekä viljelemättömät avomaakuviot.

Raivaus

Kohteen hoito aloitetaan peruskunnostuksella. Raivattavissa kohteissa hoito aloitetaan alku-raivauksella, joka tehdään usean vuoden aikana. Kaadettujen puiden juuriston hajotessa maaperään vapautuu runsaasti ravinteita. Mahdollisen laiduntamisen tai niiton aloittaminen heti raivauksen jälkeisenä kesänä estää vadelman ja maitohorsman ilmaantumisen. Raivausjätteet tulee aina viedä kohteesta pois. Risut voidaan polttaa hoidettavan alueen ulkopuolella.

Raivattaessa suositaa lehtipuita, katajia sekä kukkivia ja marjovia lajeja. Esimerkiksi korpipaatsama on sitruunaperhosen toukkien ravintokasvi ja raita on keväällä tärkeä ravinnon lähde kimalaisille ja perhosille. Raita on yksi luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeimpiä puitamme. Myös suuret järeät haavat ja jalopuut tulee säilyttää. Kaikki maapuut, laho- ja kolopuut, vanhat lehtipuut ja maisemallisesti merkittävät puut säästetään myös. Raivattaessa paljastetaan näkyviin maisemapuut, kivikasat ja kalliopaljastumat. Jos kalliopaljastumilla kasvaa varjostusta ja kosteaa pienilmastoa vaativia lajeja, ei ole syytä raivata niitä esiin. Eri-tyisesti kannattaa poistaa varjostavaa kuusta.

Pellon ja metsän reunavyöhykkeet ovat tärkeitä lintujen ja pikkunisäkkäiden pesä- ja lepo-paikkoja. Niitä hoidetaan harventamalla reunapuustoa varovasti. Harvennuksissa korostetaan puuston ja pensaikon monilajisuutta, moni-ikäisyyttä ja monikerroksisuutta. Reunapuusto säilytetään tiheänä, mutta sopiviin paikkoihin muodostetaan avoimia niittyaukkoja. Raivauksissa vältetään samanikäiseksi ja tasakokoiseksi harventamista. Puustoa ei myöskään harvenneta tasaväliseksi.

Laiduntaminen

Laidunnetut erityistukialueet eivät saa olla yhteydessä viljelynurmiin eikä laiduntaville eläimille saa antaa lisärehua, jottei hoidettavaan kohteeseen kulkeudu rehevöittäviä lisäravinteita. Laidunnettaville luonnon monimuotoisuus alueille valitaan vähään tyytyviä eläimiä, kuten hiehoja, hevosia tai lampaita. Eläimet siirretään toiselle laidunlohkolle, kun kohteesta loppuu syötävä. Laidunkausi aloitetaan toukokuun loppupuolella tai kesäkuun alussa ruohon kasvun mukaan. On myös tärkeää mitoittaa eläinmäärä oikein suhteessa hoidettavan alueen ravinnon tuottoon. Kaikkia luonnon monimuotoisuuskohteita voidaan periaatteessa laiduntaa.

Niitto

Niitto sopii esimerkiksi tasaisille vanhoille niityille. Hyvässä luonnon monimuotoisuus kohteessa niitto suoritetaan heinä-elokuun vaiheessa niittykasvien siementen tuleentumisen jälkeen. Hoidettaessa rehevöityneitä niittyjä niittämällä, niitto tehdään kaksi kertaa kasvukauden aikana. Peruskunnostettavat niityt niitetään ensimmäisen kerran juhannuksen tienoilla ja toisen

kerran heinä-elokuun vaihteessa. Niittoheinä kerätään aina tarkasti pois. Parhaita niittovälineitä ovat leikkaavateräiset niittokoneet ja viikate. Niittojäte voidaan polttaa hoidettavan alueen ulkopuolella.

6.1 Täydentävät ehdot ja luonnonhoito

Täydentävät ehdot liittyvät EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistukseen, jonka yhtenä merkittävänä osana on lisätä kuluttajien luottamusta maatalouteen. Luonnon monimuotoisuuteen läheisesti liittyviä ehtoja ovat lintu- ja luontodirektiivi. Näitä lakisääteisiä hoitovaatimuksia on alettu soveltaa EU:n suorien tukien saamisen ehtoina vuodesta 2005. Täydentävät ehdot ovat siis suorien tukien edellytyksenä, ja siten myös valvonnan ja mahdollisten tukileikkauksien piirissä, ellei ehtoja ole noudatettu. Lintu- ja luontodirektiivit koskevat kaikkia viljelijöitä. Viljelijöiden on noudatettava lajien yksilöihin kohdistuvaa suojelua ja Natura 2000-verkoston avulla toteuttavaa luontotyyppien ja lajien elinympäristöihin kohdistuvaa aluesuojelua. Viljelijän tulee noudattaa alueillaan luonnonsuojelu- ja metsästyslakia sekä metsästysasetusta.

Täydentävissä ehdoissa oletetaan maaston ominaispiirteiden säilyttämistä peltoympäristöissä. Peltoalueiden sisällä sijaitsevat pienet puu- ja pensasryhmät sekä kivisaarekkeet on säilytettävä. Viljelyteknisistä syistä olennaiset viljelysteet on kuitenkin mahdollista poistaa kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen luvalla.

Viljellessä on siis huomioitava muun muassa rauhoitettujen lajien suojelu ja lintujen yleiset ja erityiset rauhoitusajat. On olennaista huomata, että periaatteessa kaikki linnut ja eläimet ovat rauhoitettuja, paitsi metsästettävät lajit metsästysaikana. Poikkeuksen tekevät myös muutamat haittalajit, kuten lokit, varikset ja hiiret, näistäkin linnut ovat rauhoitettuja pesimäaikanaan. Maatalousympäristöissä esiintyy myös kasvilajeja, jotka on suojeltu luontodirektiivin perusteella, esimerkiksi lietetatar ja idänverijuuri. Maatalousympäristöissä tavattavia rauhoitettuja ja Natura-2000-alueiden valintaperusteina käytettyjä lintuja ovat ruisrääkkä, peltosirkku, heinäkurppa, kurki, pikkulepinkäinen, kiljuhanhi, kiljukotka, suopöllö, valkoposkihanhi, etelän-suosirri, sinisuohaukka, niittysuohaukka, mehiläishaukka, suokukko, kapustarinta, kirjokerttu ja liro. Monet näistä lajeista saalistavat tai pysähtyvät muuttoaikoina rantaniityillä ja tulvapelloilla. Rantaniittyjen laiduntaminen on erityisen arvokasta työtä lintujen elinolosuhteiden kannalta. Lintujen pesimäaikaan tulee huomioida pelloilla pesivien lajien pesät. Ne tulee kiertää peltotöitä tehdessä. Tyypillisiä pelloilla pesiviä lajeja ovat isokuovi ja töyhtöhyppä. Ruisrääkän suojelemiseksi kesantopellot kannattaa niittää mahdollisimman myöhään. Kasveja esimerkiksi Hämeessä esiintyvää idänverijuurta voidaan hoitaa ja elvyttää niittämällä tai laiduntamalla. Lintujen ja kasvien lisäksi Natura-2000-alueiden valintaperusteina on ollut perhoslajeja muun muassa isokultasiipi, luhtakultasiipi, kirjoverkkoperhonen ja punakelta-verkkoperhonen. Monet perhoset ovat erikoistuneet vain tiettyihin ravintokasveihin, jolloin näiden lajien suojeleminen lisää myös perhosten elinmahdollisuuksia.

7 Luonnon monimuotoisuuskohteiden rahoitus

Viljelyalueiden luonnon monimuotoisuuskohteiden hoitoa voidaan järjestää maatalouden ympäristötuen erityistuen turvin. Tukea voi hakea, jos on sitoutunut maatalouden ympäristötukijärjestelmän perustoimenpiteiden suorittamiseen. Tuki määräytyy vuosittain hoitotoista aiheutuneista kuluista. Tukea voidaan hakea yleissuunnitelmassa esitetyille kohteille luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen tai perinnebiotooppien hoitoon. Hoidettavat alueet voivat olla myös vuokrattuja. Tällöin vuokrasopimus tulee tehdä vähintään yhtä pitkäksi

ajaksi kuin erityistukisopimus. Tukien hakeminen on vapaaehtoista. Tässä yleissuunnitelmassa mainitut kohteet ja niille annetut hoito-ohjeet eivät velvoita alueen hoitoon ja tuen hakemiseen. Löydetty kohteet ovat esimerkkejä alueista, joita hoitamalla maatalousalueiden luonnon monimuotoisuus säilyy ja kehittyy suunnittelualueella. Jos tästä suunnitelmasta puuttuu jostakin syystä edustavia luontokohteita, se ei ole este tuen hakemiselle.

Tukihakemukseen liitetään hoitosuunnitelma, jossa ilmenevät hakijan ja tilan tiedot, suunnittelijan yhteystiedot, kohteen sijainti, hoidon tavoitteet ja vaikutukset ympäristöön, vuosittaiset hoitotoimet ja aikataulu, kustannusarvio sekä karttaliitteet, valokuvat ja mahdollinen vuokrasopimus. Hakemus toimitetaan TE-keskuksen maaseutuosastolle, joka pyytää alueelliselta ympäristökeskukselta lausunnon tukikohteesta. Myönteinen päätös edellyttää puoltavaa lausuntoa. Erityistukikohteelle laadittava sopimus voi olla viisi- tai kymmenvuotinen. Tuki on hehtaarikohtainen ja se maksetaan vuosittain. Tarkempaa tietoa erityistuen hakemisesta löytyy tukioppaista ja esitteistä, joita saa esimerkiksi kuntien maaseutuvirastoista, alueellisista ympäristökeskuksista, alueellisista TE-keskuksista ja ProAgrioista.

Uutena tulevalla tukikaudella tulee olemaan myös niin kutsuttu Leader-toimintaryhmämalli, joka tarkoittaa sitä, että tietyissä tapauksissa myös muut kuin viljelijät voivat saada perinnebiotooppien hoitoon tukea. Alueellinen LEADER-toimintaryhmä on prosessissa mukana ja myös muut maanomistajat kuin viljelijät voivat hoitaa perinnebiotooppeja erityisympäristötukien avulla.

Perinnebiotoopin hoitoon tarkoitettu tuki nousee maksimissaan 450 euroon/ha/vuosi. Tämän lisäksi ei-tuotannollisista investointirahoista voidaan anoa maksatusta muun muassa perinnebiotooppien alkukunnostukseen eli pensaikon ja puuston raivaukseen, raivausjätteen poiskeräämiseen ja karjatalouden rakennelmien kunnostamiseen. Ei-tuotannollisia investointirahoja haetaan erillisen kuitti- ja oman työkuluarvion perusteella TE-keskuksen maaseutu-osastolta vasta kun kustannukset ovat syntyneet. Maksimissaan kulut voivat olla 676 €/ha. Erityistukisopimukset ovat voimassa joko 5 tai 10 vuotta.

Perinnebiotooppien hoitoon voi saada rahoitusta joissakin tapauksissa myös TE-keskuksilta. Tätä perinneympäristöjen hoitoavustusta voidaan käyttää esimerkiksi aitojen, maisemallisesti arvokkaiden latojen tai muiden maaseudun perinneympäristöjä edustavien kohteiden korjaamiseen. Avustuksella voidaan kattaa myös ensimmäisen vuoden investointeja, kuten aitauskuluja. Tätä avustusta ei makseta ympäristötuen erityistuen kanssa päällekkäin ja kohteen on oltava hakijan hallinnassa.

Luonnonhoito- ja kunnostushankkeita voidaan rahoittaa EU:n rakennerahastojen ja LIFE-hankkeiden kautta. Ympäristöministeriö on myös rahoittanut ympäristötuen erityistuen ulkopuolelle jäävien perinnebiotooppien hoitoa. Hoitotyötä ohjaavat alueelliset ympäristökeskukset. Työt on toteutettu erilaisten yhdistysten ja yksityisten henkilöiden avulla yhteistyössä maanomistajan kanssa.

Lähteet

Alanen, T. ja Kepsu, S. 1989. Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805. Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Hiekkänen, M. ja Härme, J. 1993. Rengon historia. Rengon kunta ja seurakunta.

Hämeen liitto & Rakennustieto Oy. 2003. Rakennettu Häme.

Häyhä, T. ja Kouvo, M. 1996. Rengon rantayleiskaavan luontoselvitys.

*Julita, H. & Harju, H. Rengon luonto-opas. Ympäristöosaston julkaisuja 26. Hämeenlinnan seudun kansanterveys-
työn kuntayhtymän ympäristöosasto, NAPA-projekti.*

Kanta-Hämeen muinaisjäännökset. 1988. Kanta-Hämeen Seutukaavaliitto. Museovirasto. Julkaisu II:16

Korhonen, P. 2002. Renkajoki - uoman tilan kartoitus ja rantametsien luonnonhoitosuunnitelma. Tutkintotyö. Tampereen ammattikorkeakoulu.

Lampén, S. 2002. Renkajärven ja Renkajoen suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma. Hämeen ympäristökeskuksen moniste 45 / 2002.

Meriluoto, M. ja Soininen, T. 1998. Metsäluonnon arvokkaat elinympäristöt. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio.

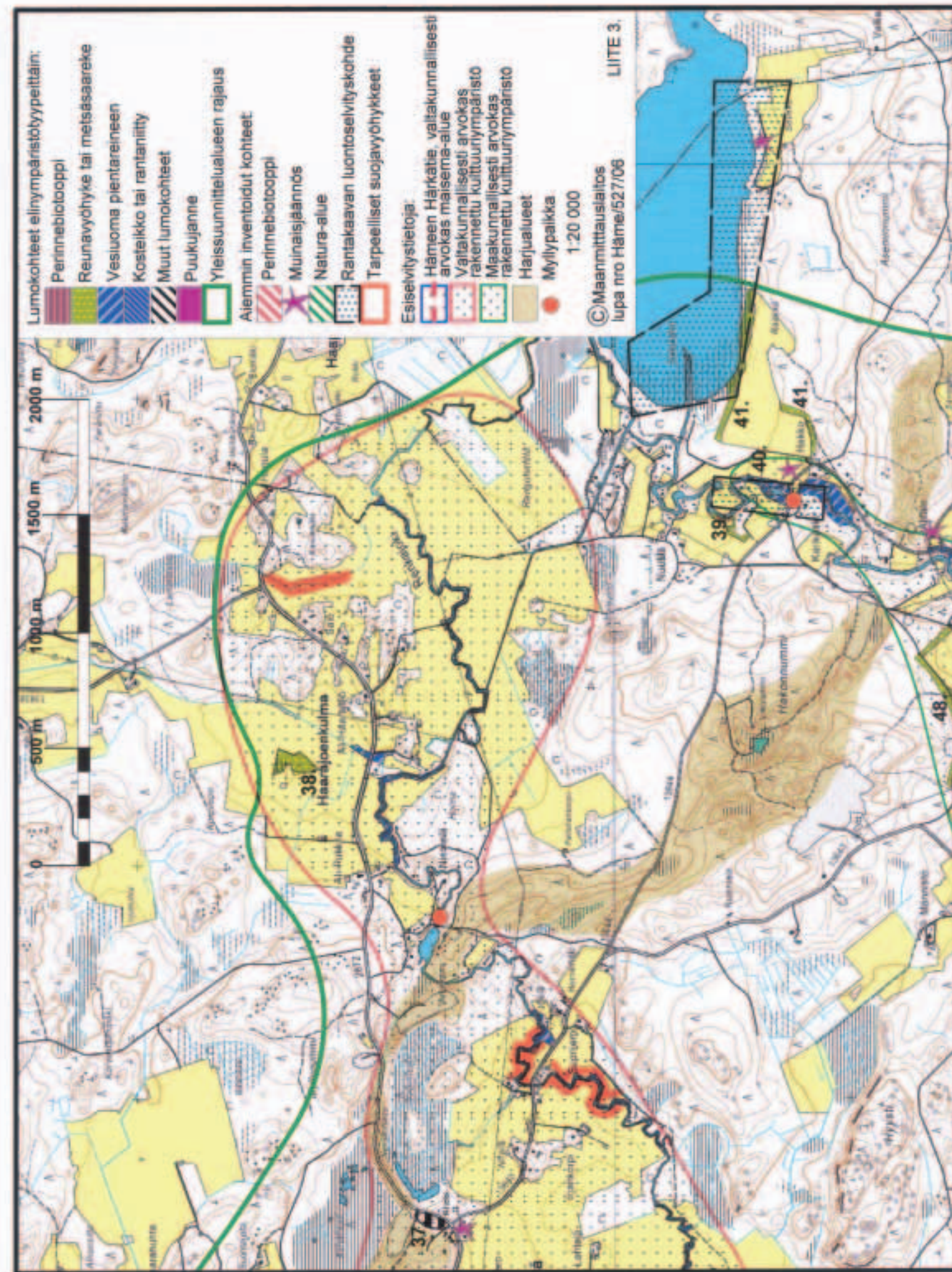
Somerpalo, S. ja Luppi, P. 2003. Hämeen maakunnallinen maisemaselvitys. Hämeen liiton julkaisu II:190.

Hyvän metsänhoidon suositukset.2006. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio.

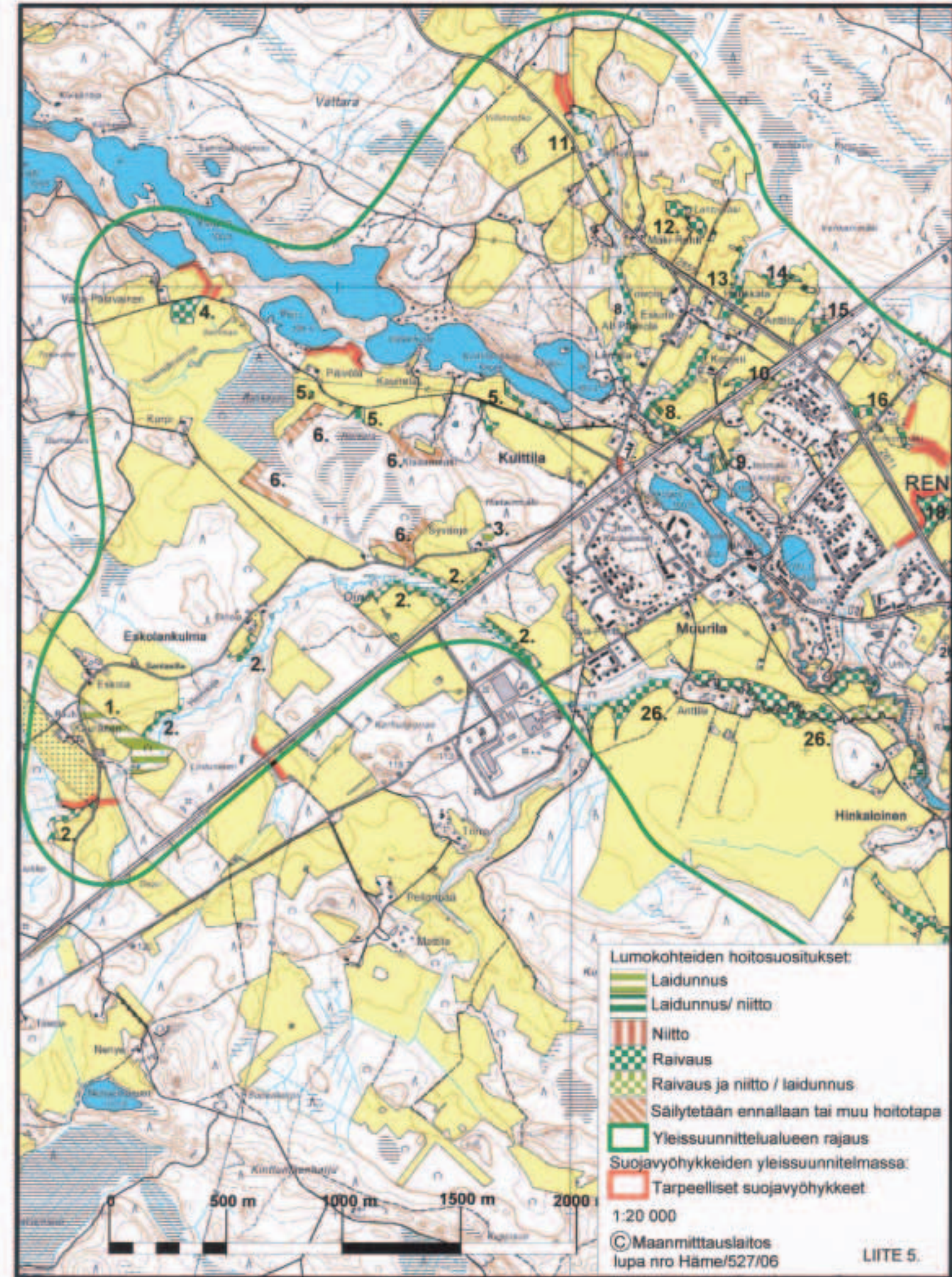
Museovirasto. 2006. Muinaisjäännösrekisteri - luettelo Rengon kunnan muinaisjäännöksistä.

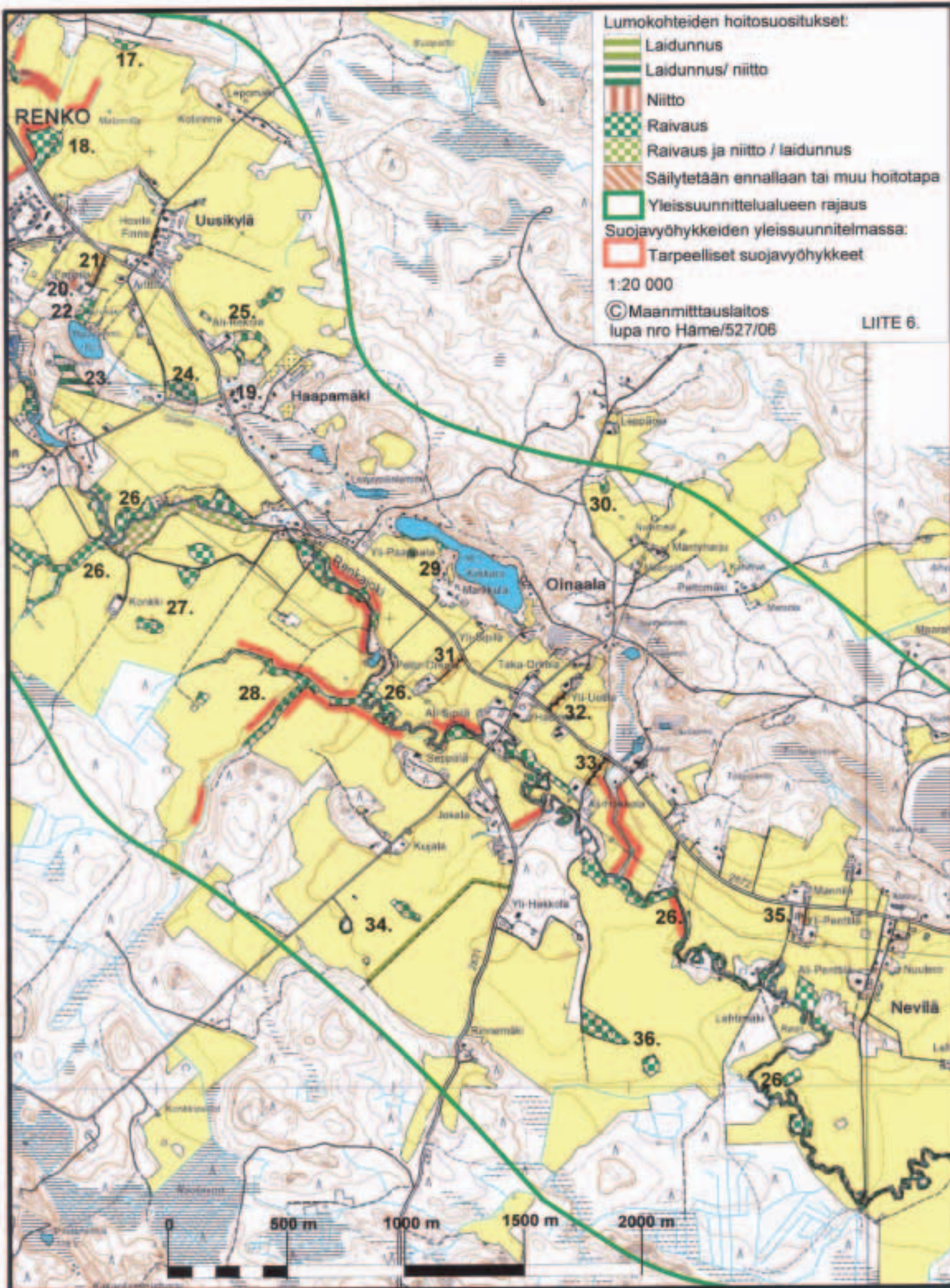

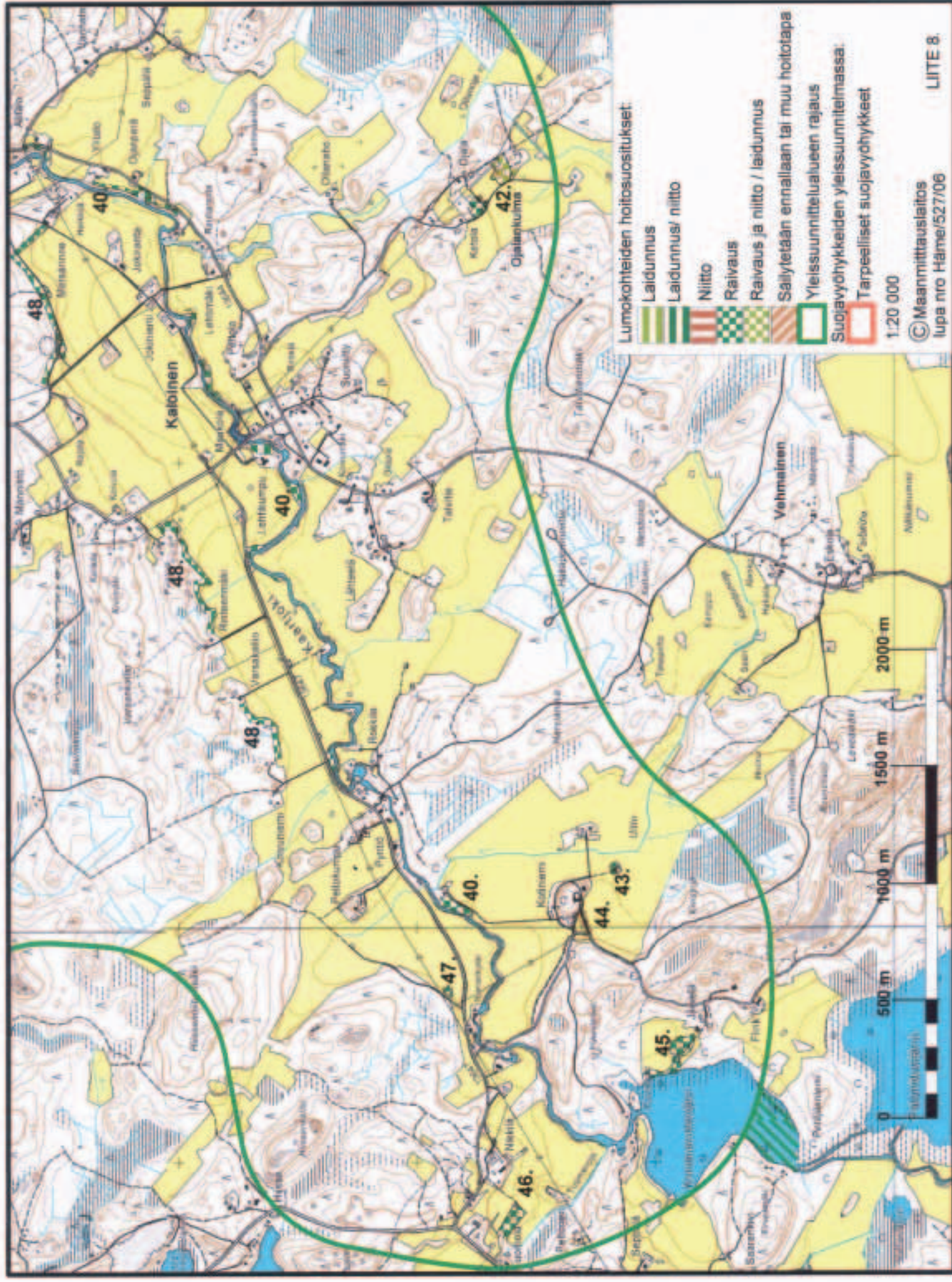

KUVAILULEHTI

<i>Julkaisija</i>	HÄMEEN YMPÄRISTÖKESKUS			<i>Julkaisu-aika</i> 12/2006
<i>Tekijä(t)</i>	Auli Hirvonen			
<i>Julkaisun nimi</i>	Maatalousympäristön luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma RENKO, Renkajoen ja Kaartjoen kulttuurimaisemat			
<i>Julkaisusarjan nimi ja numero</i>	Hämeen ympäristökeskuksen raportteja 2 / 2006			
<i>Julkaisun teema</i>				
<i>Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut</i>				
<i>Tiivistelmä</i>	<p>Rengon maatalousympäristöjen luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelussa selvitettiin alueella sijaitsevat luonnon monimuotoisuuskohteet sekä esitettiin toimenpidesuosituksia niiden hoidolle ja kunnostukselle. Renkajoen valtakunnallisesti arvokkaasta rakennetusta kulttuuriympäristöstä ja Kaartjoen maakunnallisesti arvokkaasta kulttuurimaisemasta etsittiin kohteita yhteistyössä maanomistajien kanssa kesällä ja syksyllä 2006. Viljelijä voi käyttää yleissuunnitelmaa apunaan tukia hakiessaan ja kohteiden hoitoa suunnitellessaan.</p> <p>Maatalousympäristön monilajiset perinnebiotoopit ja muut hyötykäytössä olleet alueet alkavat hiljalleen umpeutua ja muuttua lajistoltaan yksipuolisemmiksi. Tämä kehityssuunta johtuu laidunnuksen vähentymisestä. Arvokkaiden alueiden umpeenkasvu voidaan estää laiduntamalla, raivaamalla ja niittämällä. 28 % kaikista Suomen eliölajeista viihtyy maatalousympäristössä, joten sen hoitaminen on arvokasta työtä ympäristön hyväksi. Monet uhanalaiset lajit ovat riippuvaisia perinnebiotooppien säilymisestä. Suomessa on käytössä olevaa maatalousmaata vain 7,4 % maapinta-alasta, joten jokainen avoin viljelty pelto, kesanto ja laidunalue on arvokas maiseman kannalta.</p> <p>Maatalousympäristön luonnon monimuotoisuutta edistetään maatalouden ympäristötukijärjestelmän avulla. 96% viljelijöistä on sitoutunut ympäristötukijärjestelmään. Ympäristötuen perus- ja lisätoimenpiteiden lisäksi luonnon monimuotoisuutta edistetään erityistukien avulla. Tähän yleissuunnitelmaan on pyritty löytämään sellaisia kohteita, joiden hoitamiseen viljelijä voi hakea erityistukea. Yleissuunnitelman kohdekuvauksia ja hoitosuosituksia viljelijä voi hyödyntää tukihakemuksissa.</p> <p>Yleissuunnittelun tavoitteita on tehostaa ja ohjata luonnon monimuotoisuuden hoitoa, parantaa vuorovai- kutusta viljelijöiden, neuvojien ja viranomaisten kesken. Yleissuunnitelman avulla viljelijöitä kannustetaan ja innostetaan tekemään maatalouden ympäristötuen erityistukisopimuksia. Yleissuunnitteluhankkeeseen ovat osallistuneet paikalliset viljelijät, Hämeen TE-keskus, Hämeen ympäristökeskus, MTK- Etelä-Häme, Rengon kunta, Hämeenlinnan seudullinen ympäristötoimi ja ProAgria Häme.</p>			
<i>Asiasanat</i>	luonnon monimuotoisuus, perinnebiotoopit, maisema, maatalouden ympäristötuen erityistuki, raivaaminen, niitto			
<i>Rahoittaja/ toimeksiantaja</i>	Hämeen ympäristökeskus			
	ISBN 952-11-2520-9 (nid.)	ISBN 952-11-2521-7(PDF)	ISSN 1796-1777(pain.)	ISSN 1796-1785(verkkoj.)
	<i>Sivuja</i> 45	<i>Kieli</i> Suomi	<i>Luottamuksellisuus</i> Julkinen	<i>Hinta (sis.alv 8 %)</i> 14 €
<i>Julkaisun myynti/ jakaja</i>	Hämeen ympäristökeskus			
<i>Julkaisun kustantaja</i>	Hämeen ympäristökeskus			
<i>Painopaikka ja -aika</i>	Padasjoen Kirjapaino 2006			